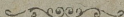

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Պ. ՊԱՆԵՆՅ ԳՐԱՏԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԴԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԲՆԹԱՅՔ

Կ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱՆԵՆՅ

1920

.992-KAZ-1920

DN-6030

digitised by A.R.A.R.@

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Զաֆևաֆնդար թիւ 20

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանց ուսուցչի կարգալ, գրել, և խօսիլ
Գաղ. Անգղ. Գերմ. և Ռուս. լեզուները
Ֆրանս. լեզու. Էմիլ-Օդո-Թերզեան, Լնթացք
Ֆրանս. լեզուի

Ա. Մաս, Գերական-Լնթերցարան	1.50
Բ. » Բառագիտութիւն, բառական թարգմ., և քերականութիւն	4.—
Գ. » Թարգմ., հրահանգ և քերականիթ.	5.—
Դ. » Լրացուցիչ մասը Նոյնին բանալին	8.— 5.—
Անգղ. լեզու, Մուրատեան, Առաջնորդ Անգղ. լեզ., ընթերց. և թրգմ. Ա. մաս	3.—
Նոյնին Բ. մասը	5.—
Գերմ. լեզու Յ. Կ. Պ. գործնական ընթացք Գերմ. լեզուի I մաս	5.—
Գերականիթ. Ֆրանս. Լեզուի ըստ Օլէնտորֆի Նոյնին բանալին	10.— 5.—
G. Zobou, Correspond. Commerc. Franc-Turc Ինչ օրէն մամուլ պիտի յանձնուին	20.—
Առաջնորդ Վանառականութեան, Տոմարակալութիւն 1 առեւտրական գիտելիք	
Բազմալեզուեայ խօսակցութիւն, հայերէն հնչիւններով Խօսակցութիւն Հայ.-Անգղ. » »	

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՅ ԳՐԱՏԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

491,992

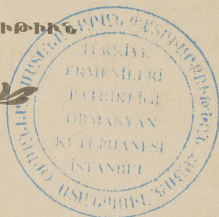
ԿԱԶ

1920

DN 6530

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

Դ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՅ

1920

410 94 4-1-1
66
Zant
014

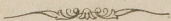
ՏԳԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ՍՐԶՈՒՄԱՆ

№ 280

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՌԵՐԸ

Գլխագիր

Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. Ժ. Ի. Լ. Խ. Ծ. Կ. Ծ. Ղ.

Ճ. Ծ. Յ. Ն. Շ. Ո. Զ. Գ. Զ. Ռ. Ս. Վ. Տ. Ր. Յ.

Ի. Փ. Ք. Օ. Ֆ.

Բոլորգիր

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. խ. ծ. կ. ճ. զ.

ճ. ծ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. ա. բ. ց.

ւ. փ. ք. օ. ֆ.

Շեղագիր

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. խ. ծ. կ. ճ. զ.

ճ. ծ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. ա. բ. ց.

ւ. փ. ք. օ. ֆ.

ԳԱՍ. — ԼԵԶՈՒԻՆ ՏԱՐԻԵՐԸ

1. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզուն չեն խօսիր. ամէն ազգ իրեն յատուկ լեզուն ունի:

2. — Հայերը կը խօսին Հայերէն որ իրենց մայրենի լեզուն է:

3. — Հայ լեզուի ֆերականութիւնը կը սորվեցնէ հայերէնը անսխալ խօսիլ և գրել:

4. — Գրելու և խօսելու համար կը գործածուին բառեր. այսպէս՝ երբոր ըսենք «գարուն եկաւ», կը գործածենք երկու բառ գարուն և եկաւ:

5. — Բառերը կը կազմուին ձայներէ. այսպէս՝ գարուն բառը կազմուած է հինգ ձայներէ. գ-ա-ր-ու-ն:

6. — Մէկ կամ աւելի ձայներ երբոր մէկ հնչումով կ'արտասանուին, վանկ կը կազմեն. Այսպէս՝ ձի մէկ վանկ է. դա-րակ՝ երկու վանկ է, ա-դա-չակ՝ երեք վանկ է:

7. — Ձայները գրելու նշանները կը կոչուին *սառ կամ զիր*:

Հարցարան. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզուն կը խօսին. — Հայերը ի՞նչ լեզու կը խօսին. — Հայ լեզուի ֆերականութիւնը ի՞նչ կը սորվեցնէ. — Խօսելու եւ գրելու համար ինչո՞ր կը գործածուին, օրինակով բացատրէ. — Ի՞նչ է վանկը. օրինակներով բացատրէ. — ի՞նչ է տառ կամ զիրը:

Հրահանգ 1. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, իւրաբանջիւրին առջեւ գրելով թէ քանի՞ ձայնէ բաղկացած է.՝

Վարդ, սիւն, գուն, շնորհ, հեղշակ, գրասեղան, պալատ, հնոց, մետաղ, պարսկոց, արիւն, սուրհակալ, գիտութիւն, հիացում, հայ, հաւաքածոյ, լանդիւնաւորիւն, հսկայ, գուարթ, արեւելք, հաշիւ, նրոյանաւոր, յոյս:

Օրինակ. — Վարդ, 4 ձայն. — սիւն, 3 ձայն. — հսկայ, 6 ձայն, եւն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԲԱՐԻ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Վահ րամ եօ թը տա րե կան ; է : Շատ լաւ կըր նայ խօ սիլ : Ա մէն օր դպ րոց կ'եր թայ : Ար դէն իսկ գի տէ կար դալ իր ըն թեր ցա րա նին սի րուն պատ մու թիւն նե րը : Գի ր գ րե լու ալ ս կը սաւ : Վահ րամ ս տու գիւ բա րի ա շա կերտ մըն է : Դպ րո ցին և դա սե րուն ա ու ած է իր բո լոր ու շա դրու թիւ նը : Իր դաս տի ա րակն ու ձ նող քը գոհ են իր մէ :

Խօսակցութիւն. — Վահրամ քանի՞ տարեկան է. — Տարուան մէջ քանի՞ օր կայ, քանի՞ ամիս, քանի՞ շաբաթ. — Վահրամ խօսիլ գիտե՞. — Ամէն օր ո՞ր կ'երթայ. — Վահրամ կարդալ գիտե՞. — Ի՞նչ կը կարդայ. — Վահրամ գրել ալ գիտե՞. — Գրելու համար ի՞նչ բաներ պէտք են. — Վահրամ ի՞նչպիսի աշակերտ մըն է. — Ի՞նչ բաներու տուած է ուշադրութիւնը. — Որո՞նք գոհ են իրմէ :

Հրահանգ 2. — Կարդացէ՛ք վերի հատուածը՝ վանկերու բաժանումները զգացնելով. յետոյ զատ զատ ցոյց տուէ՛ք պարունակած բառերը :

Հրահանգ 3. — Թրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը . . .

Մէկ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Շուն, յարդ, լու, սեր, շատ, ցաւ, խանդ, փայտ, մեղր, ծառ :
ԵՐԿՈՒ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Դեակ, մամուռ, նամակ, աւագ, կարիճ, բանակ, գազան, գեղարդ, բակոյկ, ժանեակ, ասեան, մշակ :

ԵՐԵՔ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Աշատակ, յիշատակ, մանանայ, բարեկամ, ուսուցիչ, ապս-կի, բանկազին, մտազայր, սարակոյս, յախեսան, շինոյթիւն :

Հրահանգ 4. — Վերի բառերը բարձրաձայն կարդացէ՛ք, վանկերն իրարմէ անջատաբար արտասանելով :

Օրինակ. — Մա-մուռ, յի-շա-տակ, նւն :

ԴԱՍ.— ԶԱՅՆԱԻՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԶԱՅՆ ՏԱՌԵՐ

8.— Տառերէն մէկ քանիները պարզ ձայներ են և ինքնին կը հնչուին: Ասոնք են

ա, ե, է, ը, ի, ո, օ:

Այս տառերը ձայնաւոր կը կոչուին:

9.— Շատ մը տառեր առանձին չեն կրնար ձայն տալ, այլ այս ձայնաւորներէն մէկուն միանալու են որպէս զի հնչուին: Ասոնք են

բ, գ, զ, զ, թ, ժ, լ, լա, ծ, կ, հ, ճ, զ, ճ, մ, ն, շ, չ, պ, ջ, ու, ս, վ, փ, ք, ֆ:

Այս գիրերն ալ բաղաձայն կը կոչուին:

10.— Յ և ռ տառերն ալ գործածութեան պարագային համեմատ երբեմն կէս ձայնաւոր են, երբեմն բաղաձայն: Ասոնք ալ կիսաձայն կը կոչուին:

Այսպէս՝ յ տառը յոյս բառին մէջ կիսաձայն, յանգ բառին սկիզբը բաղաձայն է. ռ տառը հիւր բառին մէջ կիսաձայն, քարէոյ բառին մէջ բաղաձայն է:

Հարցարան.— Ո՞ր տառերը ինքնին կը հնչուին.— Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին.— Ո՞ր տառերը առանձին չեն կրնար հնչուիլ.— Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին.— Ո՞ր տառերը կիսաձայն են. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 5.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, յետոյ կարգացէ՛ք զանոնք, վանկերն իրարմէ անշատաբար արտասանելով:

ԶՈՐԾ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Քիւնածաղիկ, եպիսկոպոս, եկեղեցի, մասեկագիր, շառխաղաց, նոստրոյսան, վաւերական, քարեկենդան, խնամակալ, կանոնաւոր:

ՀԻՆՔ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Մասեկադարան, աշխարհագրութիւն, քանապիւրակ, մատուցակ, անձնագրահոլքիւն, նստաբազմակուած:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԱԶՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Յակոբիկ իմ ընկերս է: Մեր տունին քով կը բնակի: Յա ձախ մէկտեղ կը խաղանք: Անցած օր ինծի խաղալիքներ նուիրեց. երէկ ալ իր շունչանը փոխտուաւ ինծի: Շքեղ գիրք մը ունի որուն պատկերնեք կը ցուցնէ ինծի: Երբ դպրոց երթանք կը բռնէ իմ ձեռքէս, իմ կողմս տանելու կ'օգնէ, և եթէ յարձակում մը ըլլայ վրաս, զիս կը պաշտպանէ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ է ընկերդ — Ո՞ւր կը բնակի. — Միասին ի՞նչ կ'ընէք. — Ինչե՞ր տուաւ քեզի անցած օր եւ երէկ. — Ի՞նչ խաղալիքներ գտէք. — Յակոբիկ ի՞նչ ունի. — Անոր գիրքին մէջ ինչե՞ր կան. — Դպրոց երթալու ատեն Յակոբիկ ի՞նչ օգնութիւններ կ'ընէ քեզի. — Յակոբիկ ի՞նչպիսի ընկեր մըն է:

Հրահանգ 6. — Կարդացէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած բառերուն բանեկան վանկէ բաղկացած ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 7. — Հետեւեալ բառերուն ծայնաւոր եւ բաղաձայն տառերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Բակ, գազար, դօշակ, գեղի, քակ, ժուր, շատու, խոխուրս, ծովակ, կրօն, հրաման, ձող, անանջ, մեղի, նետ, շղակ, լար, պիսակ, ջրով, սահան, սառ, վեր, արջ, ըմբիշ, ցանց, փափափ:

Հրահանգ 8. — Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ բառերուն մէջ յ եւ չ բաղաձայն ինչ թէ կիսաձայն:

Դաշ, յար, հուր, բաւական, գոյն, գոյական, մեծաբար, փայտ, ալիւր, հարաւ, յեսան, խոյ, հայ, գայուս, հաշի:

Հրահանգ 9. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը մէյմէկ բաղաձայն աւելցնելով նոր բառեր կազմեցէ՛ք ու գրեցէ՛ք:

Աղ, անձ, ակ, եղ, այր, եզ, ետ, իր, ով, որդ, օղ, ոյժ, սրօս:

ԴԱՍ. — ԽՕՍԲ ԵՒ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

11. — Որ և է բառ ինքնին ամբողջ մտածում մը չի կրնար արտայայտել. օրինակ՝

Վարդ բառ մըն է որ կը նշանակէ ամէնուս ծանօթ հոտաւէտ ծաղիկը, բայց երբ վարդին վրայ բան մը խորհիմ և յայտնել ուզեմ, պէտք է որ քանի մը բառեր քովէ քով դնեմ և ըսեմ.

«Մաղիկներուն մէջ վարդը շատ կը սիրեմ» :

12. — Բանի մը բառեր իրարու քով դնելով ալ դարձեալ իմաստ մը չի յայտնուիր, եթէ բառերն ուղիղ շարուած չեն. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «Զորս ունի տարի եղանակ», ասիկա խօսք չըլլար, որովհետեւ իմաստ մը չի յայտներ, բայց երբոր բառերուն շարքը շտկենք և ըսենք՝ «Տարին չորս եղանակ ունի», այն ատեն իմաստ կուտայ :

13. — Երբոր քանի մը բառեր ուղիղ շարքով իրարու քով դրուած են, ամբողջ մտածում մը յայտնելու համար, կը կոչուին խօսք : X

Հարցարան. — Մէկ բառով ամբողջ մտածում մը կրնա՞յ արտայայտուիլ. — Օրինակով մը բացատրէ. — Բառերն իրարու քով դնելով իմաստ մը չի՞ յայտնուիր. — Ուրեմն ի՞նչպէս կը յայտնուի. — Օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է խօսքը :

Հրահանգ 10. — Հետեւեալ բաղաձայններուն մէջտեղը մէյմէկ ձայնաւոր դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Դ-գ, Տ-դ, գ-ր, շ-ր, խ-Տ, ծ-ն, հ-ւ, ձ-գ, ճ-ր, մ-Տ, ն-ր, շ-դ, չ-ր :

Հրահանգ 11. — Հետեւեալներուն սկիզբի բաղաձայնները փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Փող, ֆամակ, հայր, յուր, ֆուն, մարտիս, քող, շայն, շիտակ :
Օրինակ. — փող, հող, եւն :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԹԷԵՒ ՊԶՏԻԿ ԵՄ

Ես ծնողքիս ի՞նչ ընել կրնայի,
 Դեռ չատ պզտիկ եմ, ո՞հ, դեռ չատ պզտիկ...
 Բայց ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէ իմ սրտիկ.
 — Պիտի սիրեմ յոյժ մայրիկն իմ բարի,
 Կրնամ զինք սիրել, թէեւ եմ պզտիկ:
 Ու դեռ աւելի ի՞նչ կրնայի ես,
 — Ս' թէ դպրոցին մէջ ուր եմ այժմիկ
 Ըլլալ հնազանդ, խելօք հանդարտիկ
 Ու սիշտ ուշադիր դասերուս: Այսպէս
 Կրնամ ես ըլլալ, թէեւ եմ պզտիկ:

Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ՌԱԳԻԴՉՊՈՆ

Հրահանգ 12.— Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բառեր գտնելով՝ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի.

Այն որուն այժր չի տեսներ, որուն ականջը չի շեր, որ քնառ չի կրնար խօսիլ, որուն մեկ ոտը կարճ է, որուն ծնողքը մեռած է, որուն գլուխը մաշ չկայ, որուն կուակը դուրս ցցուած է, որուն հասակը շատ կարճ է, որուն ամուսինը մեռած է:

Հրահանգ 13.— Հետեւեալ բառերէն յարմարաւորներով լրացուցէ՛ք վարի խօսքերը.

Դարբինը, ժամագործը, սպագոյնը, կոշիկատը, ջուրհանը, բարոսը, դերձակը, փայտահատը, բեռնակիրը:

. . . կոշիկ կը կարէ: — . . . ժամացոյց կը շինէ: — . . . կողմակց կը դարձնէ: — . . . գիրք կը տպէ: — . . . հագուստ կը կարէ: — . . . բեռ կը կրէ: — . . . փայտ կը կտրէ: — . . . հողի ամաններ կը շինէ: — . . . կերպաս կը գործէ:

Հրահանգ 14. — Օրինակեցէ՛ք քանիտազան բառերը՝ վանկերը գատելով իրարմէ օրինակին պէս.

Գլուխ, այլ, ֆիք, բերան, կզակ, այտ, ծոծրակ, ակակ, բազուկ, ուռ, մեղ, սասանֆ, որովայն, սրունք, ազդ, անուր, ոտ:

Օրինակ. — Գ — յուխ, եւն.:

ԴԱՍ.— ԽՕՍՔԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

14.— Խօսքը կրնայ ըլլալ գրաւոր և քերականացի :

15.— Բառ մը կամ խօսք մը գրելու ատեն պէտք է ուշադիր ըլլալ որ սխալ չգրուի . օրինակ՝
Քիրքոր քասը չի ֆիղցալ :

Այս խօսքը սխալ գրուած է . ուղիղն է հետեւեալը .
Գրիգոր դասը չգիցցալ :

16.— Բառերն ու խօսքերը ուղիղ գրելու կանոնին կ'ըսուի ուղղագրութիւն :

17.— Գրաւոր խօսքի մէջ կանոն է բառերը մէյմէկ քիչ իրարմէ հեռու գրել որպէսզի իրարու չխառնուին :

18.— Խօսք մը գրելու սկսած ատեն առաջին գիրը պէտք է գլխաւոր գրել :

19.— Երբոր խօսքը վերջանայ , վրայէ վրայ սապէս (:) երկու կէտ կը գրուի որ կը կոչուի վերջակէտ . օրինակ՝
Թշուառ կ'ըլլայ այն մարդը որ չաշխատիր :

Հարցարան.— Խօսքը քանի՞ տեսակ է .— Բառ կամ Խօսք մը գրելու ատեն ի՞նչ բանի պէտք է ուշադիր ըլլալ .— Ի՞նչ է ուղղագրութիւնը .— Գրաւոր խօսքի մէջ բառերը ինչպէ՞ս պէտք է գրել .— Խօսքի մը առաջին գիրն ինչպէ՞ս կը գրուի .— Երբոր խօսքը վերջանայ ի՞նչ նշան կը գրուի . Գրէ՛ ամբողջ խօսք մը :

Հրահանգ 15.— Հետեւեալ խօսքերն ուղիղ շարքի վերածելով գրեցէ՛ք , ղնելով նաեւ զլխագրերն ու վերջակէտները :

բոյսերուն օգտակար անձրեւը ք
չառ կան մէջ անհատին ծառեր
փուշ վարդը ունի
ե արի շուրջ ծովուն
ողան խելացի կը սիրուի ծնողի՞ն իր
եմ ես սկար այսօր

ՆՍԹԵՐՑՈՒՄ.— ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի մէջ ամէն ոք կ'աշխատի: Նայեցէ՛ք ձեր չորս դէին. ահա՛ երկրագործը կը հերկէ հողը, եզերը կը քաշեն արօրը, հովիւը կ'արածէ ոչխարները, շունը կը հսկէ հօտին վրայ, մեղուն հիւթ կը քաղէ ծաղիկներէն, հանքագործները կը փորեն գետինը, նաւաստիները կը սուրան ծովուն վրայ, հացագործը կ'եփէ մեր հացը, դերձակը կը կարէ մեր հագուստը, կօշկակարները կը կարեն մեր կօշիկները, որմնագիրներն ու հիւանները կը շինեն մեր տուները, ուսուցիչները ձեզի դաս կուտան: Դո՛ւք ալ աշխատեցէ՛ք, տղա՛ք, [աշխատութիւնը [աշխարհի օրէնքն է:

Խօսակցութիւն. — Աշխարհի մէջ ամէն ոք ի՞նչ կ'ընէ. — Երկրագործը ի՞նչ կ'ընէ. — Եզօ՞րը, հովիւը, շո՞ւնը, մեղս՞ն, հանքագործը, նաւաստիները, հացագործը, դերձակը, կօշկակարը, որմնագիրներն ու հիւանները, ուսուցիչները . . . Դուք ալ ի՞նչ պարտիք ընել. — Աշխատութիւնը ի՞նչ է:

Հրահանգ 16. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ խօսքերն իրարմէ զատեցէ՛ք ուղղահայեաց գիծերով:

Հրահանգ 17. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք նոյն հատուածը:

Հրահանգ 18. — Օրինակին պէս խօսքեր կազմելով՝ գրեցէ՛ք, խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Շեքաւ եւ մեախ, մեղու եւ մեղր, հաւ եւ հաւկիթ, սարդ եւ ոսայն, կով եւ կաք, որբառունկ եւ խաղող:

Օրինակ. — Շեքաւը մեախ կ'առօտադէ:

Հրահանգ 19. — Դարձեալ խօսքեր կազմեցէ՛ք, խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Արեգակ, կրակ, պարտեզ, շուկայ, դեղձ, մասիւ, պայուսակ:

Օրինակ. — Արեգակը ծագեցաւ. շուկայէն բուրդ գնեցի, եւն:

ԴԱՍ.—ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԾԱԿԱՆ

20.—Խօսքը կազմող բառերը տեսակ տեսակ են և քերականութեան մէջ զատ զատ անուններով կ'որոշուին :

21.—Անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի և իրերու անունները կը կոչուին անուն կամ գոյական. օրինակ՝

Վարդան, մայր անձի անուն են և գոյական են

Վան, Կիլիկիա տեղի » » » » »

Ձի, մրջիւն կենդանիի » » » » »

Սոխ, ցորեն բոյսի » » » » »

Աթոռ, բահ իրի » » » » »

22.—Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ինչպէս ըլլալը հասկցնել ուզենք, անոր անունին քով կը դնենք ուրիշ տեսակ բառ մը որ կը կոչուի ածական. օր.

Ծոյլ տղայ, ինչպիսի տղայ — ծոյլ

Չար կատու . » կատու — չար

Կարմիր վարդ . » վարդ — կարմիր

Այստեղ ծոյլ, չար, կարմիր բառերն ածական են, որովհետեւ իրենց քովի գոյականներուն ինչպէս ըլլալը կը հասկցնեն :

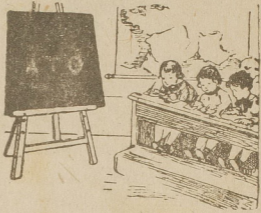
Հարցարան. — Խօսքը կազմող բառերը մէկ տեսակ են թէ շատ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի անուն կամ գոյական. օրինակներ տուր. — Գոյականին ինչպէս ըլլալը հասկցնելու հատար ի՞նչ բառ կը դնենք քովը. օրինակներ տո՛ւր ածականի.

Հրահանգ 20. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները. կէտերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք .

Հայր, մայր, իյր, եղբայր, մանչ, աղջիկ, մատ, պսպ, հօտսփոյ, ժօտսփոյ, ինոխ, հօտեղբայր, ինտորդի, եղբորորդի, զաւակ, բոռ անուններ են .

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԵՐ ԴՍԱՍԱՐԾԱԸ

Մեր Դասասրահին մէջ կան լուսարաններ և սեղաններ՝ աշակերտներուն համար, գրասեղան մը և սթոռ մը՝ ուսուցչին համար, երկու սեռ սախակներ՝ վարժութիւններու յատուկ, և բարձր դարակ մը որ շատ գիրքեր կը պարունակէ։ Կան նաև պատերուն վրայ կախուած գործեր և անոնց պատկերներ որոնցմէ մին կը ներկայացնէ անշուշտ ոչխարներու հօտ մը գնակին եզերքը՝ ջուր խմելու վրայ, երիտասարդ հովիւր հոն ծառի մը տակ նստած, շունն ալ քովիկը։

Խօսակցութիւն — Ըսէ՛ք, ի՞նչ կարասիներ կը տեսնէք ձեր դասասրահին մէջ. — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն անոնք. — Պատերուն վրայ ինչե՞ր կը տեսնէք.

Հրահանգ 21. — Բերանացի որոշեցէ՛ք վերի հատուածին շեղափր բառերուն գոյական կամ ածական ըլլալը.

Հրահանգ 22. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր նոյն հատուածէն.

Հրահանգ 23. — Գրեցէ՛ք հետևեալ անունները, կէտերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք.

- Ձի, եշ, ջորի, ուղտ, առջ, աղուես, առիւծ . . . անուններ են:
- Սոխ, սխտր, դղում, շողգան, յոյկ, պրաս . . . անուններ են:
- Արոտ, սեղան, դարակ, հայելի, քաղտոց . . . անուններ են:

Հրահանգ 24. — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի՝
 Այն սննդն որ հիւանդ կը բուժէ, որ լաւ կը վարէ, որ շէնքեր կը վառուցանէ, որ կառք կը վարէ, որ ձուկ կ'որսայ, որ հաց կը ծախէ:
 Այն կենդանին որ բուրդ կուտայ, որ ստոր կը ֆաշէ, [որ մուկ կը բռնէ, որ ոչխարներ կը գիշատէ, որ գիշերները կը խօսի:]

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԱԾՆԵՐՑ

Կը սիրեմ մայրիկն անուշ, խելացի
Որ կուտայ ինձի համբոյրներ հազար,
Եւ որ ա՛յնքան շուտ կը ներէ ինձի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար :

Կը սիրեմ հայրիկն որ շատ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խոնջէնքն իր մոռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարենիչ մը երբ յանձնեմ իրեն :

Կը սիրեմ նաև իմ բարի մեծ մայր
Որ գիտէ սիրուն հէքեաթներ առատ,
Ինչպէս նաև իմ ազնիւ մեծ եղբայր
Որ իմ դասերուն միշտ կուտայ խորատ :

Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ԳՐՈՒՆԷՐ

Հրահանգ 25. — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի.

Այն բոյսը որտէ մանած կը շինեն, որով աշիւր կը պատրաստեն, որտէ շափար կը հանեն, զոր կը ծխեն, որ ափիոն կ'արտադրէ :

Այն առարկան որով հաց կը կտրեն, որով երկաթ կը ծեծեն, որով քան մը կը կշռեն, որով ապուր կուտեն, որուն մէջ գինի կը շեցնեն, որով կար կը կարեն :

Հրահանգ 26. — Հետեւեալ բառերը օրինակեցէ՛ք, ստորագծելով ածականները :

Բարակ գրիչ, աղօտ հագուստ, խելոյժ տղայ, սիրելի մայր, շայն մասնաշ, կակուղ բարձ, պատրաստ կով, բարի Աստուած, յամառ եշ, գեղեցիկ տուն, կապոյտ երկինք, ապուշ աշակերտ, մասնիչ Յուդա, Սոդոմոն իմաստուն, Արայ գեղեցիկ :

Հրահանգ 27. — Վերի գոյական ածականներով խօսքեր կազմեցէ՛ք օրինակին պէս :

Օրինակ. — Գրիչը բարակ է, եւն :

ՇՆԹԵՐՅՈՒՄ.—ՁԻՆ ԵՒ ԷՇԸ

Ձին և էշը բեռցուած՝ միասին ճամբայ կ'երթային :
Իշուն բեռը ծանր էր , յոգնեցաւ և դժուարաւ կը քա-
լէր : Անիկա դիմեց իր ընկերոջ՝ ձիուն և ըսաւ . « Ձի՛-
եղբայր , քիչ մը օգնէ՛ ինձի , բոսս ծանր է , չեմ կրը-
նար տեղը հասցնել » : Ձին յուզեց օգնել : Քիչ վերջ էշը
յոգնութենէն գետին ինկաւ և սատկեցաւ : Տէրը իշուն
բեռը և մորթը բեռցուց ձիուն վրայ : — « Վա՛յ ինձի , մը-
տածեց ձին , չուզեցի քիչ մը օգնել իշուն , հիմա թէ՛
ամբողջ բեռը թէ՛ անոր կա՛ին պիտի տանիմ » :

Խօսակցութիւն — Ձին եւ էշը ո՞ւր կ'երթային . — Բեռ ու-
նէի՞ն . — Իշուն բեռը ի՞նչպէս էր . — էշը ի՞նչ եղաւ . — էշը որո՞ւղ դի-
մեց եւ ի՞նչ ըսաւ . — Ձին օգնե՞ց իշուն . — Ձի՞նչ պատահեցաւ իշուն .
— Տէրը ի՞նչ ըրաւ իշուն բեռը եւ մորթը . — Ձին ի՞նչ մտածեց . —
Ամէն մարդ պարտակա՞ն է օգնել իր ընկերին . — Ինչո՞ւ համար :

Հրահանգ 28.— Հետեւեալ անունները յաջորդող ածական-
ներուն բով դրէ՛ք , յարմարութեան համեմատ :

Իոյակականներ . — Անտառ , արեւ , ևարիչ , շեռ , երախայ ,
դաշտիկ , սեճեւ , խմոր , հով , աղանակ :

Ածականներ . — Պայծառ , բարձր , սուր , փայլուն , կանակ ,
սասիկ , ընդարձակ , կակուղ , կոտ , փոքրիկ :

Հրահանգ 29.— Հետեւեալ անձի անունով լրացուցէ՛ք եւ
գրեցէ՛ք վարի խօսքերը :

Զօրապետը , երկաթագործը , հիւսիք , ֆահաւան , զինագործը :
. . . տուն կը շինէ . — . . . զինուորներուն կը հրահայէ . —
. . . պատարագ կ'ընէ . — . . . զեկէ կը շինէ . — . . . երկաթ կը ձեծէ :

Հրահանգ 30.— Հետեւեալ կենդանիի անունով լրացուցէ՛ք
եւ գրեցէ՛ք վարի խօսքերը :

Սարդը , եղը , ձիւն , սիսակը , մշիւնը , պիծակը , բուն :
. . . կը դադարէ . — . . . կը խայրէ . — . . . կը գոայ . —
. . . նախ կ'որայ . — . . . գիշերային բռնուն է . — . . . պարեմ
կ'անբարէ . — . . . կտօք կը խաչէ :

ԴԱՍ. — ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

23. — Հասարակ կը կոչուին այն անունները որոնք միեւնոյն տեսակ ամէն անձի, տեղի կենդանիի, բոյսի և իրի կրնան տրուիլ. օրինակ՝

Հայ, գիւղ, ձի, ծաղիկ, գիրք:

Ասոնք հասարակ անուն են զի ամէն հայուն՝ հայ ամէն գիւղի՝ գիւղ, ամէն ձիո՝ ձի, ամէն ծաղիկի՝ ծաղիկ և ամէն գիրքի՝ գիրք կրնանք բերլ:

24. — Յատուկ կը կոչուին այն անունները որոնք մասնաւոր անձերու կամ տեղերու կը տրուին, իրենց նմաններէն որոշելու համար զանոնք. օրինակ՝

Դաւիթ, Կարին, Եփրատ:

Ասոնք յատուկ անուն են. որովհետեւ շատ անձերու, քաղաքներու, գետերու մէջէն կ'որոշեն Դաւիթ կոչուած անձը, Կարին կոչուած քաղաքը, Եփրատ կոչուած գետը, զի ամէն անձի Դաւիթ, ամէն քաղաքի Կարին, ամէն գետի Եփրատ չի կրնար ըսուիլ:

25. — Յատուկ անուններուն առաջին գիրը գլխագիր կը գրուի:

Հարցարան. — Որո՞նց կ'ըսուի հասարակ անուն. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ: — Որո՞նց կ'ըսուի յատուկ անուն. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ուրեմն անունը քանի՞ տեսակ է. — Յատուկ անուններուն առաջին գիրը ի՞նչպէս կը գրուի:

Հրահանգ 31. — Հետեւեալ հասարակ անունները անձի՞, կենդանիի՞ թէ իրի անուններ են. որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակի՞ն պէս:

Դո՛րս, զիկնո՛ր, կարայ, հովիւ, նաւաստի, ծիծեռնակ, շոգեկաւ, կարոզիչ, աշարակ, դուռ, քահ, ուստի, քաղաւոր, ուսիկան, խոռնկ, զլագր, բժիշկ, մանուշ, տուփ, հովանոց, քրհակիր, աւել, աւելածու ճնճեա, պարուսակ:

Օրինակ. — Դո՛րս, հասարակ անուն կենդանիի:

Հիկնո՛ր, հասարականուն անձի, եւ.:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԻՄ ԸՆՏԱՆՈՒՄ

Ես ունիմ հայր, մայր, եղբայր մը և երկու քոյրեր: Ունիմ նաև մեծ հայր և մեծ մայր: Եղբայրս

Պէտրզը հայրիկիս հետ կ'աշխատի գործարանին մէջ. մայրիկս ալ տունին գործերը կը հոգայ, ճերմակեղէնները կը յուսայ, կ'արդուկէ, մեր ճաշերը կը պատրաստէ: Քոյրս Յուլիանէն մայրիկիս կ'օգնէ: Մեր տունը Բերա է: Ես Նարեկեան գպրոցը կ'երթամ պզտիկ քրոջս Մարիին հետ:

Խօսակցութիւն — Որո՞նք են ձեր ընտանիքին անդամները. — Ըսէ՛ք անոնց անունները. — Ի՞նչ է ձեր ընտանիքին անունը — Մեծ հայր կամ մեծ մայր ալ ունի՞ք. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր հայրը. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր մայրը. — Ի՞նչ կ'ընեն ձեր եղբայրներն ու քոյրերը — Ո՞ւր կը բ'ակիր. — Ի՞նչ պարտքեր ունիք ձեր ծնողքին հանդէպ:

Հրահանգ 32. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով յատուկ անունները:

Հրահանգ 33. — Հեղեւեալ յատուկ անունները անծիֆ, երկիրի՞, քաղաքի՞, գետի՞ թէ լեռան անուններ են, որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակին պէս:

Յիսուս, Գերեմիա, Մասիս, Մովսէս, Դաւիթ, Վան, Անտաքիս, Վահագն, Ողիմպոս, Թուրքիս, Ալիս, Փրանսա, Լիբանան:

Օրինակ. — Յիսուս, յսուկ անուն անծիֆ.
Գերեմիս, յսուկ անուն երկրի, եւն:

Հրահանգ 34. — Գրեցէ՛ք թէ ո՞ւր կը գտնուին հետեւեալ առարկաները:

Մահնակալը, արոռը, սեղանը, դարակը, հայելին, չերմոցը: Դգալը, պատասխալը, դակակը, կարասն, պնակը, գաւարը: Գրիչը, գրչակալը, կաշամարը, մահիչը, սեքրակը, գիտը:

Հրահանգ 35. — Այս վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ. որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԳՒՍ — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅՕԴԸ

20. — Խօսքին մէջ գոյականին իմաստը ճշդելու և որոշելու կը ծառայեն *ս, դ, և կամ ը*՝ գիրերը որոնք անունին ծայրը կը կցուին, օրինակ՝

- Գիրք, գօտի, անորոշ իմաստ ունին,
- Գիրքս, գօտիս կը նշանակեն. իմ գիրքս, իմ գօտիս,
- Գիրքդ, գօտիդ » » քու գիրքդ, քու գօտիդ,
- Գիրքը, գօտին » » այն կամ անոր գիրքը, գօտին:

27. — *Ա, ս* *ս, դ, և կամ ը* գիրերը կը կոչուին յօդ:

28. — Զայնաւոր տառով վերջացող բառերու կը կցուի և յօդը, իսկ բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ը յօդը. օրինակ՝

Ոստրէ, ուսրհն, դանակ, դանակը:

Հարցարան — Ո՞ր գիրերը անունին ծայրը կը կցուին եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Այս գիրերը ի՞նչ կը կոչուին. — Զայնաւորով վերջացող բառերուն ո՞ր յօդը կը կցուի. բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ո՞ր յօդը. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 36. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը յատուկ անուններով ու գրեցէ՛ք:

Մեր ֆաղափին անունը . . . *հ.* — Մեր քաղին անունը . . . *հ.*
— Մեր դպրոցը կը կոչուի . . . վարժարան. — Մեր եկեղեցին կը կոչուի . . . — Մեր ֆահանային անունն *հ.* . . . — Մեր ուսուցչին անունն *հ.* . . . — Մեր հայրենիքը կը կոչուի . . . :

Հրահանգ 37. — Հետեւեալ գոյականներէն յատուկ եւ հասարակ անունները որոշելով՝ զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք:

Իրիս, պալատ, Մարմարա, Պետրոս, քուրակ, անկողին, Երբ կիս, խոյ, Հնդկաստան, Պախու, կկու, անխ, կաղին, Քի, Արարիս, ճճի, սիրացու, Նոյնի, Էջմիածին, Արեւիս, սաճար, Ղիպակ, Խորհն, Արտաշես, հնչակ, օղապարիկ, Ասիս.

Հրահանգ 38. — Վերի անուններուն պէտքին համեմատ ը կամ և յօդերը կցելով՝ բերանացի կարդացէ՛ք օրինակին պէս:

Օրինակ. — *Իրիսը, պալատը, Մարմարան եւն.:*

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՔՐԻԿ ԱՊՈՒՇԸ

«Ես չեմ փափաքիր վարժարան
երթալ,
Կ'ըսէր Տիգրանիկ ձեւով մը խեռ,
սոնք,
«Շատ ձանձրալի են գրբելն ու
կարգալ,
«Քուրիկըս պղտիկ թո՛ղ սորվի
ասոնք»:

«Մ'ն, իմ խարազան, շաչէ՛, գա՛րկ, ու դո՛ւն
«Փոքրիկ ձիս, յառա՛ջ, արշաւէ՛ վեր վար,
«Կեցցեն զբոսանք, խաղ ու գնծուխիւն,
«Ես կ'ուզեմ ըլլալ շքեղ զօրավար»:

Բայց ըսեմ ձեզի թէ վերջն ինչ եղաւ .
Փոքրիկ ժրբաջան քոյրը՝ ոչ շատ ուշ
Սորվեցաւ կարգալ, գրել, հաշուել լաւ,
Մինչ Տիգրան դարձաւ պղտիկ մի ապուշ:
Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 39.— Հետեւեալ խօսքերը գրեցէ՛ք, ստորագծելով
յօղ ունեցող գոյականները.

Հայրս ու մայրս շատ կը սիրեն զիս. — Այս աղջիկը հայր,
մայր չունի. — Մարդկային կեանք կարճ է — Չառեկ կարճ կեանք
ունեցաւ. — Գրիչը ինծի տուր. — Ես գրիչ չունիմ — Այս վարդը
կարմիր է. — ձերեակ վարդ այ կայ. — Մեր աչքին ընդարձակ է —
Տեսրակս տեսրակիդ հետ փոխե՞նք. — Ես տեսրակ չեմ փոխեր:

Հրահանգ 40.— Հետեւեալ գոյական-ածականներով օրինա-
կին պէս խօսքեր կազմեցէ՛ք բերանացի:

Կանանց կաղնի, հաւաստախոս շուն, բարձր երկինք, անուշ գինի,
սեւ գուլպայ, ապերախ կասու, դժբախտ հայ:

Օրինակ — Կաղնին կանանց է, եւն:

Հրահանգ 41. — Յօդեր կցելով՝ ըսէ՛ք թէ ինչ են հետեւ-
եալ գոյականները.

Յորեն, գառի, վարսակ, հաճար, կորեկ, շուքիս, ոսպ . . . եւն:

ԳՈՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅԻՒԸ

29. — Խօսքի մը գոյակա՛ր իր ձեւին համեմատ կա՛մ միայն մէկ անձի. մէկ իրի իմաստ կուտայ, կա՛մ մէկէ աւելի անձերու և իրերու. օրինակ՝

Վա՛րամ իր դասը սորվեցաւ :

Վա՛րամ իր դասերը սորվեցաւ :

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ դասը միայն մէկ դասի իմաստ կուտայ, երկրորդին մէջ դասերը մէկէ աւելի անձերու և իրերու իմաստ կուտայ :

30. — Երբ անուն մը մէկ անձ, մէկ անտան կամ մէկ իր ցոյց կուտայ. եզակի կը կոչուի. օրինակ՝

Մարդ մը, ոչխար մը, պատուհան մը :

31 — Երբ անուն մը մէկէ աւելի անձեր, անասուններ կամ իրեր կը ցուցնէ, յոգնակի կը կոչուի, օրինակ՝

Մարդեր, ոչխարներ, պատուհաններ :

Հարցաւան. — Գոյականը միշտ մէ՞կ անձ կամ իր կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է եզակին. օրինակ տուր. — Ի՞նչ է յոգնակին. օրինակ տուր.

Հրահանգ 42. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները :

Եզակի. — Փայտ, ածուխ, մուխ, բոց, կրակ, մոխիր, վառարան, փուռ, հնոց, կեծառ, կրակախան :

Յոգնակի. — Փայտեր, ածուխներ, մուխեր, բոցեր, կրակներ, մոխիրներ, վառարաններ, փուռեր, հնոցներ, կեծառներ, կրակախաններ :

Հրահանգ 43. — Բերանացի ըսէ՛ք թէ ի՛նչ տարբերութիւններ կը տեսնէք վերի անուններուն եզակի եւ յոգնակի ձեւերուն մէջ :

Հրահանգ 44. — Վերի անուններուն թէ՛ եզակի թէ՛ յոգնակի ձեւերուն ս, դ. ր յոգերը կցեցէ՛ք բերանացի, օրինակին պէս :

Օրինակ. — Փայտս, փայտդ, փայտը

Փայտես, փայտերդ, փայտերը :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ԻՄ ՓԱՐԱԽՍ

Կնքահայրս տարեզրուխի ինծի պզտիկ փարախ մը բերաւ իբրեւ կաղանդի նուէր: Անոր մէջ կայ ազուօր ձի մը որ Քողոզ կը կոչուի: Կով մը և իբ նորթուկը, երկու ոչխար ներ՝ իրենց սիրուն գառնուկ ներսով, և այժ մը՝ իբ ուլիկին հետ: Սեւ շունը որ Մետօր կը կոչուի, իմ փոքրիկ հօսա կը պահպանէ: Ես շատ անգամ կը խաղամ իմ փարախիս կենդանիներուն հետ և շատ կը զուարճարամ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ ձեզի փարախ մը նուէր տուաւ. — Ո՞ր ժամանակ նուէր կուտան պզտիկներուն. — Որո՞նք են փարախիդ կենդանիները, տուր անունները. — Ի՞նչ է հորթը, ի՞նչ է գառնուկը, ի՞նչ է ուլիկը. — Ոչխարի կամ այժի խումբերուն ի՞նչ կ'ըսուի. — Ո՞վ կ'առաջնորդէ հօտերը՝ արածելու. — Շունին պաշտօնը ի՞նչ է. — Մարդոց մօտ կամ տուներու մէջ ապրող կենդանիներուն ի՞նչ կ'ըսուի:

Հրահանգ 45. — Օրինակեցէք վերի հատուածը եւ յոգնակի անունները որոշելով ստորագծեցէք:

Հրահանգ 46. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղազրեցէք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 47. — Բերանացի ըսէք թէ հետեւեալ անունները եզակի՞ են թէ յոգնակի:

Մոխակ մը, հաւեր, մկրստ մը, սանդուխներ, պահարաններ, պաշտակ մը, ձուկեր, կառք, երիվարներ, սիւներ, շապեր, գառազան:

Հրահանգ 48. — Վերի անուններէն յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք:

Օրինակ. — Ձուկեր, եզակի՝ ձուկ—սանդուխներ՝ սանդուխներ:

Հրահանգ 49. Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը, շեղագիր եզակի անունները յոգնակիի վերածելով օրինակին պէս:

Եղբայրս իր գործը լրացուց— Ո՞ր կ'երբաք, պարսն. — Մենք գիւղը պստեցանք.— Սուրբ սարի մը տեսց. — Սեղանը վերցուցի:

Օրինակ.—Եղբայրս իր գործերը լրացուց, եւն:

Գ.Ո.Ո. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՇՈՒՈՎԸ

32. — Գոյականը իր տալիք իմաստին համեմատ ուրիշ ձեւեր ալ կ'առնէ. օրինակ՝

Անօթին հաց կ'ուզէ .

Առանց հացի չենք կրնար ապրիլ .

Մարդիկ հացով կը սնանին .

Հացի զատ կերակուր ալ պէտք է :

Այս շորս խօսքերուն մէջ ինչպէս կ'երբեւի, միեւնոյն հաց անունը հացի, հացով, հացի ձեւերն տուած է պարագային համեմատ

33. — Անունի մը թէ՛ եզակիի, թէ՛ յոգնակիի մէջ ալ պիտի ձեւերու փոխութիւն կը կոչուի անունին հոշովումը:

Հարցարան. — Գոյականը ուրիշ ի՞նչ ձեւեր կ'առնէ. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ի՞նչ է հոշովումը:

Հրահանգ 50. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, շեղազիւ յոգնակի անունները եզակիի վերածելով:

Տեղ պիտի վարձարեալ արգարներ — Տեղի Զարուհին ի՛նչ աղուր խնձորներ ունի. — Ագարակին մէջ կը գտնուին կովեր, եգեր, այծեր, ոչխարներ, հաւեր, սագեր — Քարեկամներ, ինծի մօտ ըրի՛ք — Երբոր գարունը գալ, մանիբակներ, սմբուլներ, կակաչներն ու վարդեր կը բացուի՛ն հետզհետէ:

Օրինակ. — Տեղ պիտի վարձարեալ արդար, եւն:

Հրահանգ 51. — Հետեւեալ խօսքերն օրինակեցէ՛ք, ստորագծելով հոլովեալ անունները.

Ամենուրեք օդ կալ — Առանց օդի չեն կրնար ապրիլ. — Երկիրը օդով շրջապատուած է. — Շոգին օդին աւելի քերտ է:

Մենք այսօր կառքի մասունք — Կառքով պատիւր հասնելի է. — Կառքին անհար կորեցաւ. — Կառապանը կառքէն վար ինկաւ:

Սո՛ւակները կը դաշտադիտեն. — Գարեկը շեցուն էր սոխակներով. — Վարդիկն կը հետեւէր սոխակներուն. — Անկիս չէր բաժնուեր սոխակներէն:

Հրահանգ 52. — Քերանացի որոշեցէ՛ք վերի Կիրահանգին բոլոր անունները եւ անոնց եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒԲՐԻԿ՝ ԳՈՅԵՆԵ Ը

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք
ձեռքի,
Չանոնք չես տեսներ երբեք
տոանձին .

Միշտ նոյն ճամբայէն անո՛րք
միասին

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք
ձեռքի :

Երկու քոյրեր են փոքրիկ . սի-
րասուն .

Երէցն ըլլայ թէ՛ կրտսերը քըն-
քոյն՝

Հաւասարապէս բարի ու անոյշ
Երկու քոյրեր են փոքրիկ սիրասուն :

Լաց, կրօնի կամ քէն չունին բընաին
Տան մէջ կամ այլուր, և զըւարթ . անվէճ՝
Կը բաժնեն ամէն ինչն իրարու մէջ .

Լաց, կրօնի կամ քէն չունին բընաին :

Թրգմ. Յ. Գ.

ՎՐԳՎ. ՏԵՂԼԱՅԵՐԱՏ

Հրահանգ 53. — Ըսէ՛ք թէ ուր կը գտնուին հետեւեալ առար-
կաները :

Ենծոյշ, իշոց, գրակաշ, աշտակ, խայ, աւեստան, բուրձառ,
խնկանան, սաղաւարտ, շարշառ, մո՛տ, մատուն, շապիկ, նշխար, ակիհ :

Հրահանգ 54. — Վերի անուններէն յարմարաւորներով լրա-
ցուցէ՛ք եւ զրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը :

Քահանան գոլխը . . . դրաւ եւ կոնակը . . . սոսաւ, շուսա-
րառ . . . վառեց. դպիրները . . . հազան, սարկուսագր . . . շարժե-
լով խնկարկուրիւն ըրաւ. ֆահանան մեռիք . . . բռնած . . . կարդաց :

Հրահանգ 55. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր շինեցէ՛ք
եւ զրեցէ՛ք օրինակին պէս :

Խնձորենի, սաւնձենի, սալորենի, դեղձի, նարնջենի, բզենի :
Օրինակ. — Խնձորենին խնձոր կուտայ, եւն :

ԿԱՍ. — ՀՈՒՆՎՄԱՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԶԵԻՐ

34. — Անուններու հորովման ամէնէն աւելի սովորական ձեւն է հետեւեալը, թէեւ ուրիշ ձեւեր ալ կան

	Սգուկի	Յոգնակի
Ուղղական	Վարդ	Վարդեր
Հայցական		
Սեռական	Վարդի	Վարդերու
Տրական		
Բացառական	Վարդէ	Վարդերէ
Գործիական	Վարդով	Վարդերով
Ուղղական	Սեղան	Սեղաններ
Հայցական		
Սեռական	Սեղանի	Սեղաններու
Տրական		
Բացառական	Սեղանէ	Սեղաններէ
Գործիական	Սեղանով	Սեղաններով

Յ. Հարցաւու. — Անուններու հորովման ամէնէն աւելի սովորական ձեւը ո՞րն է. հորով՞ «վարդ» եւ «սեղան» գոյականներն իբր օրինակ. — Աւրեմն անոնք քանի՞ հորով ունի:

Հրահանգ 56. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները ք կամ 6 յօղը կցելով անոնց, օրինակին պէս.

Դերձակի ասեղ, դարբինի մուրճ, հիւսի ուրագ, որսորդի հրացան, հովիւի սրիկ, սափրիչի սծեղի, ջուղակի կկոց, կառապանի մտակ, սլալի քան, ձկնորսի ուռկան, փայտահատի տապար, այգեպանի յօտոց:

Օրինակ. — Դերձակի ասեղը:

Հրահանգ 57. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած հորովեալ անունները որոշելով յօղերն եւս ցոյց տուէ՛ք բերանացի.

Քաղաքին դռնէն անցաւ — Գիրտուս մի՛ դպիր. — Ինչո՞ւ դասեղ կը ձանձրանաս. — Բեւաւով կ'ոտենի, լայտնով կը տեսնեն, ականցներով կը լսեն, իբրով կը հոտոտեն, մատերով կը շօշափեն. — Ցիւռու մատուցաւ Յուդայի. — Չար ընկերներու հետ մի՛ պսջիր. — Գրիկս ծայր կոտրեցաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՀԱՍՆԱՎՍԱԴ, ԱՂՋԻԿ

Անտառապահին աղջիկը՝ Մարգրիտ, ամէն հունձֆի եղանակին հասկաքաղի կ'ելլէ: Անրկա օրն ի բուն մէկիկ մէկիկ կը պտտի բոլոր հնձուած արտերը եւ ու-

շաղրութեամբ կը հաւաքէ գետնէն բոլոր մնացած հասկերը: Փոքրիկ հասկախաղաղիին անոնցով կը կապէ խորձ մը զոր ուրախ զուարթ կը տանի իր մայրիկին:

Այդ հասկերէն հանուած ցորենին աշխրով յետոյ կը պատրաստեն գեղեցիկ ճերմակ բլիթ մը զոր արտարժուած կ'ուտեն: Մարգրիտ ստուգիւ ժրաշան աղջիկ մըն է և շատ կը սիրուի իր ծնողիկէն:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ է Մարգրիտ. — Հունձքի եղանակին ի՞նչ կ'ընէ անրկա. — Ուրե՞ր կը պտտի, ինչե՞ր կը հաւաքէ. — Մարգրիտ որո՞ւ կը շտանի իր քաղած հասկերը. — Այդ հասկերէն ի՞նչ կը հանեն. — Ալիւրով ի՞նչ կը շինեն. — Ո՞վ կը հնձէ ցորենի հասկերը. — Ինչո՞վ կը հնձէ. — Յորենը հասկերէն ի՞նչպէս կը հանեն. — Ի՞նչպէս ալիւրի կը վերածեն. — Ալիւրով ի՞նչպէս հաց կը շինեն.

Հրահանգ 58. — Վերի հատուածին շեղագիր անունները օրինակեցէ՛ք, իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակելով եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Օրինակ. — Անտառապահին, եղակի. — Արտերը, յոգնակի. եւն:

Հրահանգ 59. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 60. — Օրինակին պէս խօսքեր շինելով ըսէ՛ք թէ ինչ կը դնեն հետեւեալ առարկաներուն մէջ:

Աղաման, դրանապանա՛յ, գրադարան, կադամար, ծխասուփ:
Օրինակ. — Աղամանին մէջ աղ կը դնեն, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԵՐԲՈՐ ՄԱՆԿԻՆ ԵՆՔ

Երբ մանկիկ մըն ենք նոր ելած ոտքի
Գայթեղով ամէն մի քալափոխի՝

Կը բռնենք գողայէս
Չեռքը բարի մայրիկին :

Երբ քիչ մեծնանք, ծունկերն մեր կթոտ
Ա՛լ կ'ուժաւորին . յայնժամ հոս ու հող

Կ'երթանք կայտառելէն
Մէկ քովիկէն մայրիկին :

Իսկ երբոր դառնանք չափահաս մեծ մարդ,
Ու քալինք ամուր քայլերով հանդարտ,

Կ'երկարենք վէտօրէն
Մեր բազուկը՝ մայրիկին :

ԹՐԳՎ. Ե. Գ.

ՕՐ. Հ. Ս. ՊՐԷՍ

Հրահանգ 61. — Գրեցէ՛ք թէ ինչի անուններ են հետեւեալները :

Ոսկին, արծաթը, պղինձը, անագը, զիւզը, երկաթը, յուսնուկին, նիքելը, առոյրը, պողպասը, Ֆկապաթը . . . անուններ են :

Կաղնին, սօսին, լոճին, բարձին, կաղամախին, եղեւիկը, մայրին, բզննին, կնձնին, մրտնին, ռոսախը, ուռնին, քմբին, քեւեկնին, դափնին . . . անուններ են :

Հրահանգ 62. — Վերի անունները յատճել են թէ հասարակ թերանացի ըսէք :

Հրահանգ 63. — Գրեցէ՛ք թէ ի՛նչ կը կոչուին :

Հայոց նախահարը, առաջին մարդը, առաջին կիկը, դրախտին յոս գետերը, Աղաւիկն առաջին ոտիկն, Հայոց առաջին ֆրիսոնեայ բազառորը, Հայաստանի ամենաբարձր լեռը, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը, հայ գիրերը հնատողը :

Հրահանգ 64. — Այս անունները յատճել են թէ հասարակ թերանացի ըսէք :

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.—ՄԱՏԵՐԸ

Օր մը ճկոյթն ըսաւ. — «Մատնե՛մատ, անօթի եմ, հա՛ց կ'ուզեմ», — «Ո՛ւրկէ ճարեմ», պատասխանեց մատնեմատը. — «Աստուած կուտայ», պատասխանեց երկար ու շէնսիրտ միջնամատը. — «Հապա եթէ չտա՞յ», վրայ բերաւ ցոցա՛մատը. — «Կը գողնանք», ըսաւ հաստ ու կարճ բութը.

Աստուած զայս որ լսեց, զարկաւ ու բաժնեց բութ մատը միւս եղբայրներէն: Ատոր համար չորսը զատուեցան, բութը մինակ մնացած՝ կը ծառայէ այն միւս չորս մատներուն:

Խօսակցութիւն.—Օր մը ճկոյթն ի՞նչ ըսաւ մատնեմատին. — Մատնեմատն ի՞նչ պատասխան տուաւ — Միջնամատն ի՞նչ ըսաւ. — Յուցամատը . . . — Բութը . . . — Աստուած ի՞նչ ըրաւ բութին եւ ինչո՞ւ համար. — Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը. — Գողութիւնը ներելի է. — Ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը:

Հրահանգ 65.—Հետեւեալ եզակի անունները յոգնակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս.

Դպրոցին դուռը, տափին կափարիչը, սուրին պատեանը, շիշին խիցը, ընկոյզին կեղեւը, գալիին մորթը: ց

Օրինակ. — Դպրոցներուն դուռները, եւն:

Հրահանգ 66.—Ցետազայ անունները եզակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին հետեւելով.

Հնոցներուն կրակները, ջրհորներուն ջուրերը, փեթակներուն մեղրերը, ծովերուն ջուրերը, ոսկորներուն ծուծերը, ծաղիկներուն հիւրերը, մարմիններուն հոգիները.

Օրինակ. — Հնոցին կրակը, եւն:

Հրահանգ 67.—Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները, իւրաբանչիւրին բով զնելով յաջորդ ամականներէն յարմարաւորները.

Գօտի, կօշիկ, ժես, փողկապ, շապիկ, բաճկոն, սափաս, վերարկու, պարեգօտ. չիակ: ց

Երկար, նեղ, կարմիր, անմակ, նոր, հին, շայն, մեծ, սեւ:

Օրինակ. — Երկար գօտի, եւն:

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

35. — Խօսքին մէջ երբեմն հարկ կ'ըլլայ միեւնոյն գոյականը քանի մը անգամ յիշել. օրինակ՝

Բառակարգ օգտակար բոյս մըն է. քանկակար տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի. քանկակարով հագուստ կը շինեն:

Այս խօսքերուն մէջ քանկակար գոյականը չկրկնելու համար կրնանք նոյն խօսքը տարբեր կերպով ըսել. օրինակ՝

Բամակար օգտակար բոյս մըն է որ տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի և անով հագուստ կը շինեն:

Այստեղ որ, անով բառերը, ինչպէս կ'երեւի, քանկակար գոյականին տեղ գրուած են չկրկնելու համար:

36. — Այն բառերը որոնք խօսքերու մէջ գոյականի մը տեղ գրուած են, դերանուն կը կոչուին:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ միեւնոյն գոյականը չկրկնելու համար ի՞նչ ընել հարկ է. օրինակներ տուր քեզ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի դերանուն:

Հրահանգ 68. — Հետեւեալ խօսքերը բաղդատելով իրարու հետ, որոշեցէ՛ք թէ ո՞ր բառերը դերանուն են եւ որ անուններուն տեղ գրուած են:

Արեւը աղբիւրն է յոյսի եւ ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի արեւէն. արեւին շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի կակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պաշտէին արեւը:

Արեւը աղբիւրն է յոյսի եւ ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի անկէ. անոր շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի կակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պաշտէին զայն:

Հրահանգ 69. — Գրեցէ՛ք թէ ինչի՞մ անուններ են հետեւեալները:

Զուազեղը, խորհիկը, ապուրը, եղիւնը, հարիսան, կարկանդակը, դրամը, փաքուրիկը . . . անուններ են:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. - ԲԱՐԻ ԶԱՒԱԿ ՄԸ

Յովհաննէսի մայրը շատ տխուր էր։ Անիկայ արցունքն կարժրած աչքերը կը սրբէր։ Յովհաննէս ինք իրեն ըսաւ. «Մայրիկը կ'երեւի թէ կը մտածէ փոքրիկ ֆրոցս վրայ որ հիւանդ է. պարտի՛մ գիտի միտի մտի»։ Այն ատեն Յովհաննէս իր դաստէսը առնելով և գայն մայրիկին ցուցնելով՝ «Նայէ՛, ըսաւ, երկու բարենիշ ստացայ դպրոցը. գո՛հ ես»։ Մայրիկը՝ երջանիկ իր գաւկիս բարի սիրտ տեսնելու, ժպտեցաւ անոր և զանի գրկեց։

Խօսակցութիւն.—Յովհաննէսի մայրն ի՞նչ վիճակ ունէր եւ ի՞նչ կ'ընէր. —Յովհաննէս ինք իրեն ի՞նչ ըսաւ. — Յովհաննէս յետոյ ի՞նչ ըրաւ. — Մայրիկն ի՞նչ ըրաւ Յովհաննէսի. — Ի՞նչ բան կ'ուրախացնէ մեր ծնողքը. — Ի՞նչ բան կը տրտմեցնէ զանոնք։

Հրահանգ 70.— Բերանացի որոշեցէք թէ վերի հատուածին պարունակած շեղագիր բառերը անո՞ւն են թէ դերանուն։

Հրահանգ 71.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մասեր վերի հատուածէն։

Հրահանգ 72.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները։

Մե՛ղի այն մանուկին որ ծոյղ է, անոր վախճանը գեշ կ'ըլլայ. — Կը ձանկնա՛ս այն մարդը որուն հետ կը պստի. — Ձեռ՛ ձանկնար զանի. — Զգուշացէ՛ք անկէ, ան գեշ մարդ է. — Ի՞նչ եղաւ շունը զոր ունէիր. — Այս տղան բարի է, ասոր հետեւեցէք, միւսը չար է։

Հրահանգ 73.— Գրեցէք թէ ինչի՞ սնունդներ են հետեւեալները. — Կարող, շուշանը, սաբուրը, մակիչակը, յամիկը, եղրնաւին, մարգիտը, անմտուկը, շահո՛րտը, կակաչը, անձաղիկը . . . անուններ են։

ԴԱՍ. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

37. — Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անու-
նին տեղ կ'ըսէ եւ. օրինակ՝ եւ ուրախ եմ:

Դիմացի անձին խօսելու ատեն, անոր անունին
տեղ կ'ըսէ զուր. օրինակ՝ զուր ուրախ եմ:

Ուրիշ անձի մը վրայ խօսելու ատեն անոր անու-
նին տեղ կ'ըսէ ան. օրինակ՝ ան ուրախ է:

38. — Այն դերանունները որ անձերու անուններուն
տեղ կը դրուին, կը կոչուին անձնական դերանուն:

39. — Անձնական դերանունները երեք դէմք ունին.

Առաջին դէմքի դերանուններ են եւ, վեկ:

Երկրորդ դէմքի դերանուններ են զուր, զուր:

Երրորդ դէմքի դերանուններ են ան, անիկա
իկ, անոն, իրեկ:

Հարցարան. — Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անու-
նին տեղ ի՞նչ կ'ըսէ. — Դիմացի անձին ի՞նչ կ'ըսէ. — Ուրիշ անձի մ
ի՞նչ կ'ըսէ. օրինակներ տու ըր. — Ուրեմն եւ, դուր, ան ի՞նչ են. —
Ի՞նչ կը կոչուին անձերու անուններուն, տեղ դրուած դերանուն-
ները. — Անձնական դերանունները քանի՞ դէմք ունին. — Որո՞նք են
առաջին դէմքի դերանունները. — Որո՞նք են երկրորդ դէմքիները.
— Որո՞նք են երրորդ դէմքիները:

Հրահանգ 74 — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորա-
գծելով անձնական դերանունները:

Եւ երկու մասիս ունիմ, զուր քանի՞ հաս ունիս. — Մեկ գիւ-
պիսի երբան, զուր աչ պիսի երբա՞ք. — Ան յանցանք գործեց, եւ պա-
ժուեցայ, զուր աչ գուարճացար. — Մեկ առաջին կարգի աշակերտ եմ,
զուր երկրորդ կարգի, անոն երրորդ կարգի. — Հայրս շատ բարի է,
իկ միայն կ'աշխատի եւ կը հոգայ բոլոր շնորհիւր, եւ դեռ զպար
կ'երբան:

Հրահանգ 75. — Վերի հրահանգին անձնական դերանուննե-
րուն ի՞նչ դէմք ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — Վ.Ս.Բ.Ս.ԲՈՅԸ ԾՂՕՏԸ

— «Ո՛ւրկէ կուգայ անուշարոյր
Հոսը զոր շուրջըդ կը սրփուես,
Ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ ես, քո՛յր»,

Հարցուց ծծմօրն իր քով ինկած ծղօտի մը:

— «Ես խոտ մըն եմ անշուք տեսքով,
Ըսաւ ծղօտն, այլ քիչ մ'ատեն

Բընակեցայ վարդին քով»:

Լաւ ընկերն ալ վարդ մ'է աղա՛ք, որմէ կ'օգտուիք,
Թէ լաւ ընկեր ունիք մեր մօտն ու քովիկ:

Թրգմ. Յ. Գ. 5

Խօսակցութիւն. — Արտի ծծմօրին քով ի՞նչ ինկած էր. — Ծղօտն ի՞նչ կը բուրէր. — Ի՞նչ հարցուց ծծմօրը՝ ծղօտին. — Ծղօտն ի՞նչ պատասխանեց. — Լաւ ընկերն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ օգուտ կը քաղէք լաւ ընկերներ ունենալով:

Հրահանգ 36. — Հետեւեալ անունները յարմարութեան համեմատ օրինակին պէս իրարու միացուցէք եւ գրեցէք:

Արօր, սուր, աղէղ, կացիկ, ջրհան, հրացան, քնդակօթ, կոշիկ, ժամացոյց:

Երահակալ, նեւ, խոփ, բլթակ, ներքան, ծորակ, սլաք, ոռոմք, կոթ:

Օրինակ — Արօրին խոփը, եւն:

Հրահանգ 37. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Ես առողջ եմ	Մեկի առողջ եմ
Դուն առողջ ես	Դուք առողջ եք
Ան առողջ է	Անոնք առողջ են:

Հրահանգ 38. — Վերի խօսքերուն պէս վեց ձեւերով բերա՛ք նացի ըսէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես փայ եմ . . . Ես մանուկ եմ . . . Ես զուարթ եմ . . . :

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՇՈՒՎՈՒՄԸ

40. — Դերանուններն ալ անուններուն պէս ունին եզակի և յոգնակի, ինչպէս նաև հորովում:

41. — Անձնական դերանունները կը հորովուին հետեւեալ կերպով:

Ա. Դ Է Մ Ք

	Սգակի	Յոգնակի
Ուղղական	Ես	Մենք
Հայցական	Ձիս	Մեզ
Սեռական	Իմ	Մեր
Տրական	Ինձի	Մեզի
Բացառական	Ինձմէ	Մեզմէ
Գործիական	Ինձմով	Մեզմով

Բ. Դ Է Մ Ք

	Սգակի	Յոգնակի
Ուղղական	Դուն	Գուք
Հայցական	Քեզ	Ձեզ
Սեռական	Քու	Ձեր
Տրական	Քեզի	Ձեզի
Բացառական	Քեզմէ	Ձեզմէ
Գործիական	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. Դ Է Մ Ք

	Սգակի	Յոգնակի	Սգակի	Յոգնակի
Ուղղ.	Ինք	Իրենք	Ան, անիկա	Անոնք
Հայց.	Ձինք	Ձիրենք	Ձանի, զանիկա	Ձանոնք
Սեռ.	Իր	Իրենց	Անոր	Անոնց
Տրակ.	Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բաց.	Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գործ.	Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

Հարցաւան. — Դերանուններն ալ անուններու պէս թիւ և հորով ունին. — Անձնական դերանուններն ի՞նչպէս կը հորովուին. — Հորովէ՛ ևս դերանունը. — Հորովէ՛ դուն դերանունը. — Հորովէ՛ ինք՝ դերանունը. — Հորովէ՛ ան, անիկա դերանունը.

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա.Ղ.ՋԻԿՆՆ ՈՒ ԹՈՒՉՆԻԿԸ

— «Եկո՛ւր ինձի, թռչնի՛կ սիրուն,
Տես վանդակը սա զարդարուն,
Եւ պտուղներն. ու ցօղաթուրմ
Ծաղիկները զոր ես առտուն

Քեզի համար քաղեցի» :

— «Ես կ'ապրիմ գոհ ու կ'ուզեմ
միշտ

Թռչիլ լեռ, սար ազատ անվիշտ,
Իմ խեղճ բունիկս է լաւագոյն

Քան քո վանդակդ այդ շողշողուն,
Պզտի՛կ աղջիկ խելացի» :

Թրք. Յ. Գ.

ՏԸ ՎՈՒՍԼ

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ ըսաւ աղջիկը թռչնիկին. — Ի՞նչ կը պահեն վանդակի մէջ. — Ի՞նչ պատասխանեց թռչնիկը. — Թռչնիկին պատասխանը իրաւացի՞ էր թէ ոչ :

Հրահանգ 79. — Վերի ոտանաւորին շեղագիր դերանունները մը անուններուն տեղ դրուած են, որոշեցէ՛ք բերանացի :

Հրահանգ 80. — Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէ՛ք պէտք եղած անուններով :

Իրավանառ . . . կը ծախ. — Ածխավանառ . . . կը ծախ.
— Եպարավանառ . . . կը ծախ. — Վանառականը . . . կը ծախ.
— Մրգավանառ . . . կը ծախ. — Հացավանառ . . . կը ծախ. —
Հանդերձավանառ . . . կը ծախ :

Հրահանգ 81. — Հետեւեալ անունները իրարու բով դրէ՛ք յարմարութեան համեմատ, օրինակին պէս եւ գրեցէ՛ք :

Մզկիթ, աշատակ, չեռ, տուն, սենեակ :
Կասար, գոթք, սակիֆ, առաստաղ, զագար :
Օրինակ. — Մզկիթին գոթքը, եւն :

Հրահանգ 82. — Հետեւեալ խօսքերուն անձնական դերանունները եւ անոնց թիւերն ու դէմքերը որոշեցէ՛ք բերանացի :

Ես տեսայ, դուն տեսար, ան տեսաւ. — Իմ տունս, մեր տունը, իր տունը — Քեզի կ'ըսեմ, անոնց կ'ըսեմ, ինձի ըսէ. — Իրեւ առի, մեզու առի, անոր տուի. — Ձիս բո՛ղ տու, մեզ մակցայ, գիմք մակցայ. — Այս գործը միայն ինձմով, մեզմով չի՛շտանար :

ԴԱՍ. — ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

42. - Այն ածականները որոնք իրենց քովի գոյականին որպիսութիւնը կամ աղէկ գէշ մէկ յատկութիւնը կը ցուցնեն կը կոչուին որակական ածական . օրինակ՝

Սա կատու, պարկեշտ աղջիկ, են :

Այստեղ սեւ, պարկեշտ ածականները կասու եւ այլ քիչ գոյականներուն որպիսութիւնն ու յատկութիւնը կը ցուցնեն . նտեւարար որակական ածական են :

43. - Որակական ածականը գտնելու համար գոյականին վրայ պէտք է ընել ի՛նչպիսի հարցումը . օրինակ՝

Ի՞նչպիսի կատու, — սե :

Ի՞նչպիսի աղջիկ, — պարկեշտ :

Հարցարան. Ո՞ր ածականներուն կ'ըսուի որակական ածական օրինակներ տուր եւ բացատրէ — Որակական ածականը զրտնելու համար ի՞նչ հարցում պէտք է ընել . օրինակներով բացատրէ

Հրահանգ 83 — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ որակական ածականները, իւրաքանչիւրին առջեւ գրելով աղէկ թէ գէշ յատկութիւն ցուցնելը .

Ծող, աշխատասէր, բարի, չար, զգեղ, գեղեցիկ, աղտոտ, մութ, հնազանդ, ընթաց, յիսար, իմաստուն, անշնորհ, ջերմաչի, տաք, անհրաւ, ուշիւ, ապուշ, անկեղծ, կեղծաւոր, մթիւ, շուտաւար, դառն, քաղ, սկար :

Օրինակ. — Ծող, գեղ յատկութիւն կը ցուցնէ,

Աշխատասէր, աղէկ յատկութիւն կը ցուցնէ :

Հրահանգ 84. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստորագծելով որակական ածականները .

Յամառ տղայ, շողշողուն աղաւանդ, պայծառ արեւ, խորունկ ծով, կիր դեմք, փառաւոր պաշտ, ողորմած Աստուած, դաշտ մաքաղէփն, խիտ անտառ, ընդարձակ դաշտ, համով կերակուր, դանդաղ, սրբնբաց ձի, սաք ջուր, Յովսէփ գեղեցիկ :

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՊՏՈՅՏ ՄՐ

Երէկ երկար պտոյտ մը կատարեցինք մօտակայ անտառին մէջ, ծաղիկ քաղելու համար: Օղը պայծառ և հաճելի էր: Անուշաբոյր և մեղմիկ զեփուռ մը կ'օրորէր ծառերուն խիտ ձիւղերը, որոնց մէջէն անոյգ շիկահաւը կ'երգէր զուարթօրէն: Քոյրս կայեց մանիշակի սքանչելի փունջ մը, զօր ինք շատ կը սիրէ: Ես հաւաքեցի երիցուկներ, հոտաւէտ սմբուլներ և ուրիշ գունազեղ ծաղիկներ:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ է անտառը. — Անտառի մէջ պտոյտ կատարած էք. — Պատմեցէք ձեր կատարած մէկ պտոյտը — Ի՞նչ թռչուններ կը ճանչնաք. — Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք. — Ի՞նչ ծաղիկներ կը ճանչնաք. — Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք:

Հրահանգ 85. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով որակական ամականները:

Հրահանգ 86. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղադրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 87. — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ առաջ կ'աժիպ, այն որ ոչխար կ'առածէ, այն որ ուրիշ անուր վրայ կ'ընէ, այն որ զեմք կը կրէ, այն որ մարդ կը կողոպտէ:

Հրահանգ 88. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես ֆայ եղայ

Մեմք ֆայ եղաւք

Դուն ֆայ եղար

Դոք ֆայ եղաք

Ան ֆայ եղաւ

Անոք ֆայ եղաւք

Հրահանգ 89. — Վերի օրինակին պէս վեց ձուերով ըսէ՛ք քերականի հետեւեալ խօսքերը:

Ես մանուկ եղայ, ես զուարթ եղայ, ես սխտը եղայ:

ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

44. — Ածականներ ալ կան որ իրենց քովի գոյականին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն և կը կոչուի՞ քուսական ածական. օրինակ՝

Երկու ձի, ասար խնձոր, ևն :

Այս բառերուն մէջ երկու, ասար թուական ածական են որովհետև ձիուն և խնձորին քանի՛ հատ ըլլալը ցուցնեն :

45. — Մէկէն սկսեալ բոլոր թիւերը թուական ածական են :

46. — Թուական ածական են նաև այն բառերը որոնք գոյականին քաններորդ ըլլալը կը ցուցնեն. օրինակ՝

Երկրորդ կարգ, չորրորդ աշակերտ, ևն :

Այս բառերուն մէջ երկրորդ, չորրորդ թուական ածական են, զի կարգին և աշակերտին քաններորդ ըլլալը ցոյց կուտան :

47. — Թուական ածականները կ'որոշուին գոյականին վրայ ընելով ֆակի՞ և ֆակներորդ հարցումները :

Հարցառան - Ո՞ր ածականները թուական ածական կը կոչուին. օրինակներով բացատրէ. — Որո՞նք են թուական ածականները. — Դեռ ուրիշ ի՞նչ տեսակ բառեր թուական ածական են. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուին թուական ածականները. օրինակներ տուր :

Հրահանգ 90. — Հետեւեալ խօսքերու շեղագիր ածականներուն որակական կամ թուական ըլլալը որոշեցէք, պէտք եղ հարցումներով :

Ես երկու խոսք՝ նարինջ ունիմ — Մեր կառիքը կը ֆաշնելու կու համարու երկվարներ Յիսուս ճասնեղկու սաւառարիմ շակերտներ ունիմ — Մեր քաղիկն մէջ կան երեք հոյակապ տուներ :

Հրահանգ 91 — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէք յարմար որակական ածականներով :

Առիւծը . . . կ. — Երկարը . . . կ. — Շուշանը . . . կ. —
պակին կ. . . կ. — Հորը . . . կ. — Դանակը . . . կ. — Շունը . . .

Օրինակ. — Առիւծը հզօր է :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՄԵՐ ԴՊՐՈՅԸ

Մեր դպրոցին մէջ կան հարիւր քսան աշակերտներ : Ունինք մէկ տնօրէն և ինը ուսուցիչ : Աշակերտները բաժնուած են եօթը կարգերու . ես երկրորդ կարգին չորրորդ աշակերտն եմ : Մեր կարգին առաջին աշակերտն է Զարեհ զոր շատ կը սիրեմ : Այս տարի քերականութեան սկսանք . ես կը կարդամ աշխարհաբարի քերականութեան առաջին գիրքը , մեծ եղբայրս Վահանը որ երրորդ կարգէն է , կը կարդայ քերականութեան երկրորդ գիրքը . հօրեղբորորդիս Տիգրանը որ հինգերորդ կարգէն է , կը կարդայ քերականութեան երրորդ գիրքը : Երէկ , ութ նոր աշակերտներ ալ եկան մեր դպրոցը :

Հրահանգ 92.— Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը , ստորագծելով թուական ամականները :

Հրահանգ 93. — Հետեւեալ անուններուն քով դրէ՛ք յարմարակականները՝ վարի ամականներէն , եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս Գինի , ձիւն , մեղան , ոսկի , երկինք , մոխիր , խոտ , ամուխ :
Դեղին , գորշ , ճերմակ , մանիշակագոյն , սեւ , կարմիր , կանաչ , կապոյտ :

Օրինակ.— Կարմիր գինի , եւն :

Հրահանգ 94. — Հետեւեալ անունները յարմարութեան համեմատ իրարու քով դրէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս :

Ծեփիչ , շեփոտ , դօշակ , աղօտիք , ցնցուղ , ճոկան , գաւազան , Պարսիգլպան , վարդապետ , զինուոր , գիշերապահ , ջաղացպան , որմնադիր , փողակար :

Օրինակ.— Որմնադիրին ծեփիչը , եւն :

Հրահանգ 95. — Վերի հրահանգը բերանացի կրկնեցէ՛ք , յօդերը զեղջելով :

Օրինակ.— Որմնադիրի ծեփիչ , եւն :

ԴԱՍ. — ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱՇԱԿԱՆ

48. — Կան բանի մը ածականներ ալ որոնք իրենց քովի գոյականը ցուցնելով որոշելու կը ծառայեն և կը կոչուին ցուցական ածական. օրինակ՝

Այս մարդը, այն տունը, ևն :

Այս բառերուն մէջ այս, այն ցուցական ածական են, զի կը ցուցնեն թէ ո՞ր մարդը կամ ո՞ր տունն է որուն վրայ կը խօսինք :

49. — Գլխաւոր ցուցական ածականներն են այս, այդ, այն :

Հարցարան. — Ո՞ր ածականները ցուցական կը կոչուին. օրինակներով բացատրէ — Որո՞նք են գլխաւոր ցուցական ածականները.

Հրահանգ 96. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, օրինակին պէս իւրաքանչիւր գոյականի քով կրկնելով այս, այդ, այն ցուցականները.

Այս կաշիքը, այս կողովը, այս գուլպան, այս փողոցը, այս օրիորդը, այս մասանիկ, այս պակիր :

Օրինակ. — Այս կաշիքը, այդ կաշիքը, այն կաշիքը, ևն :

Հրահանգ 97. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, յարմար թուական ածականներով լրացնելով պակասները.

Մեկ ունիմք . . . այլեր, . . . ականջներ, . . . բերան, . . .
քիթ . . . ձեռներ, եւ . . . ոտներ. — Մեր ձեռներուն վրայ կան . . .
մատեր. — Շարքաք . . . օր է, ամիսք . . . օր է, տարի . . . շա-
քաք է, տարի . . . ամիս է. — Տարի . . . եղանակ ունի, գարուն
ամառ, աշուն, ձմեռ. — Տարուան առաջին ամիսն է Յունվարը, . . .
ամիսն է Փետրվարը, . . . ամիսն է Մարտը, . . . ամիսն է Ապրիլը,
. . . ամիսն է Դեկտեմբերը :

Հրահանգ 98. — Հետեւեալ անուններուն քով զրէք եւ գրեցէք յարմար որակականները վարի ածականներէն.

Մեղր, խցախ, սոխ, պղպեղ, թոյն, բանիթ, կերակուր :

Կծու, լեղի, թթու, աղի, անուշ, բարկ, անշի :

Օրինակ. — Անուշ մեղր, ևն :

Հրահանգ 99. — Վերի ածականներուն քով զրէք ուրիշ յարմար մէյմէկ գոյականներ :

Օրինակ. — Կծու սխտր, ևն :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱՐԻՆՉԸ

Մինչքան իսածաւ մի նարինջ աղւոր .

«Օ՛, գոչեց իսկոյն, զայրալից, սըրտ-
նեղ,

ինչքան լեզի է. մինչդեռ շատ համեղ
կը կարծեն մարդիկ, ասի իրաւ որ

Ճաշակուելիք պտուղ չէ» :

«Կը սխալիս, բաւ, հայրիկն անդիէն,

Վերցո՛ւր անգամ մը նուրբ կեղեւն աղոր

եւ պիտի գտնես մէջը մեղրածոր,

Ու շուտով պիտի հասկնաս այն ատեն

Թէ ի՛նչ համեղ նարինջ է» :

Մի՛ դատէք բան մը արտաքին տեսքէն :

Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 100. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջի ցուցական
ածականները որոշեցէք բերանացի.

Այն գետը ծակծաղ կ. — ձանցս՞ր այս տղան — Ես պիտի գնեմ
այդ խաղալիքը. — Այս սիրուն պուպրիկը որո՞ւնն է — Ա՞յս գիրքը կ'ու-
զե՞ք թէ այն գիրքը — Ի՞նչ այդ ծող տղային մի՞ նայիք. — Այս աղջկան
անունն է Աստիկ, այդ աղջկան անունն է Զարուհի, այն աղջկան
անունն է Նուարդ :

Հրահանգ 101. — Ուսուց.ին թելադրութեամբ ուղղադրեցէք
մասեր, վերի ոտանաւորէն :

Հրահանգ 102. — Օրինակեցէք հետեւեալ անունները,
որոշելով թէ ինչի՞ անուն են անոնք :

Յղը, մասսիկն, ապարանչանը, մանեակը . . . անուններ են :

Հրահանգ 103. — Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը :

Ես զուարթ պիտի ըլլամ Մեկ զուարթ պիտի ըլլակ

Դուն զուարթ պիտի ըլլաս Դուք զուարթ պիտի ըլլաք

Ան զուարթ պիտի ըլլայ Անոնք զուարթ պիտի ըլլան

Հրահանգ 104. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեռով բերանացի
ըսէք յետագայ խօսքերը :

ԳՐԱՅ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱՄԱԿԱՆ

50. — Կարգ մը ածականներ ալ իրենց քովի գոյականը անորոշ կը թողուն և կը կոչուին անորոշ ածական օրինակ՝

Կառք մը, միւս մարդը, ուրիշ գիրք:

Այս բառերուն մէջ մը, միւս, ուրիշ անորոշ ածական են, որովհետեւ ո՛ր կառք, ո՛ր մարդը, ո՛ր գիրք լինելը չեն կրնար որոշել:

51. — Գլխաւոր անորոշ ածականներ են ամէն, բոլոր, մը, ուրիշ, միւս, քանի մը, որ, ինչ, որեւէ, նոյն իւրաքանչիւր ևն:

Հարցարան. — Ո՞ր ածականները անորոշ կը կոչուին. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Որո՞նք են գլխաւոր անորոշ ածականները:

Հրահանգ 105. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով անորոշ ածականները:

Հիւր մը եկաւ — Ամէն քոչուն քոյն ունի. — Ի՛նչ կերակուր է կ'ուզես. պատասխան Կ. — Այս տեսակը իմին Կ. միւս տեսակը Զ. րենհին Կ. ես ուրիշ տեսակ չունիմ — Ո՛ր տունը կը բնակիմք. — Բոլոր քաղաքը ոտքի ելաւ. — Ես քանի մը գրիչ ունիմ — Սպասեցիմք բայց որեւէ մարդ չեկաւ. — Իւրաքանչիւր աշակերտ կատարելու Կ իր պատրաստութիւնը — Ես ալ տեսայ նոյն կենդանին:

Հրահանգ 106. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէ՛ք օրինակին պէս.

Չանգակ եւ յեղուակ, բանալի եւ ծակ, նաւ եւ դեկ, մակուի եւ թիակ, կառք եւ անիւ, դաշնակ եւ փոց:

Օրինակ. — Չանգակը յեղուակ ունի, եւն:

Հրահանգ 107. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական-գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար գոյականներ.

Կոտ յուսին	Կոտ սեղան
Քառակուսի սեղան	Քառակուսի . . .
Բարձր ծառ	Բարձր . . .
Յաճ տուն	Յաճ . . .
Խորունկ ծով	Խորունկ . . .
Ծակածաղ գետ	Ծակածաղ . . .
Տախ թէյ	Տախ . . .

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ԱՆՁՐԵՆՈՑ ՕՐ ՄԸ

Զարմինէ փողոցին մէջ տեղատարափ անձրեւի բռնուելով՝ հովանոցը բացաւ՝ ինքզինք անձրեւէն պահպանելու համար: Բիչ մը անդին տեսաւ իրենց գրացիին աղջիկը որ առանց հովանոցի՝ անձրեւին տակ կը թրջէր: Անմիջապէս քովը գընաց և թեւն անոր թեւին անցընելով՝ զանի եւս պատուարեց իր հովանոցին տակ և երկուքը միասին շարունակեցին իրենց ճամբան:

Զարմինէ ուրիշներու վիճակին հոգածու՝ խիտ բարեսիրտ աղջիկ մըն է. անոր համար՝ ձեռքէ չի փախցըներ ամէնէն պզտիկ առիթն իսկ՝ ուրիշներուն օգնելու:

Խօսակցութիւն.— Խնչ պատահեցաւ Զարմինէի — Զո՞վ տեսաւ քիչ մը անդին — Խնչ օգնութիւն ըրաւ զրացիին աղջկան. — Զարմինէ ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է. — Պզտիկ բարիքները կամ օգնութիւններն ալ արժէք ունին.— Խնչպէս կարելի է սովորիլ առաքինութեան:

Հրահանգ 108. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 109. — Օրինակեցէք յետագայ ամական գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար ամականներ:

Իհրաքիկ ապակի	Թափանցիկ ապակի
Պայծառ շոյ շոյ
Ընճակի կենդանի կենդանի
Ոսկեզօծ շոքայ շոքայ
Սպիտակ շուշան շուշան
Յից ապառաժ ապառաժ

Հրահանգ 110 - Ըսէք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ բաւական կը գգե, այն որ դուռ կը պահպանե, այն աղջիկը որ ծառադուրիւն կ'ընե, այն որ պատ կը շինե, այն որ ֆար կը կոչե, այն որ դեղ կը պատրաստե, այն որ կ'եփե:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ԿՈՒՆԸ

Ծաղիկներն ո՞ւր գրնացին :
 — Լուս՝ կը ննջեն հողին տակ,
 Զ կեռն ի բուն ծածկըւած
 Զիւն վերձակով բսպիտակ :
 Կուգայ արեւն գարնային
 Իր շողերով կենդանի,
 Եւ ձմեռուան ցուրտին հետ
 Զիւն վերձակը կը տանի :
 Ելէ՛ք, տղա՛ք, նայեցէ՛ք
 Քուն-ծաղիկներն կ'արթննան,
 Դուրս կը հանեն գլուխնին
 Եւ աչու կնին կը բանան : —

ԼՈՒՍԱՆԵՐ

Հրահանգ 111. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները.

Ես դասերս գիտցայ վաճառ չգիտցաւ, անիկա պիտի պատժուի. — Վարդն ու շուշանը ծաղիկներ են որ անուշ կը բուրեն. — Ես երկու խաղալիք առի, որո՞նքն կը հաւնիս դուն — Ես ասոր կը հաւնիմ, միւսը գեշ է — Այն տղան որ կ'աշխատի, կը յառաջդիմէ. — Ես շափար ունիմ, դուք պատկերներ ունիք, ես ձեզի շափար տամ, դուք ինձի պատկեր տուէք — Ինք ծող կեցաւ, մեկի աշխատեցանք. — Ստախոս մտորը ասեցի է, անոր մի՛ հաւատաք :

Հրահանգ 112. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ բառերը, ստորագծելով ածականները.

Քաջ Վարդան, տասը գունդ, քահանայ մը, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Լեւոն երկրորդ, անգոռ Կայիկն, առաջին զօրավար, Մեծն Ներսէս, Արայ Դեղեցիկ, այն հրացանը, դժբախտ Հայաստան, ամէն ազգ, պոստը Եփրատ, երանառէք դրախտ, այդ երկիրը, լեռնոտ Զէյթուն, միւս վարդապետը, Հայկ դիւցազն, այս դրօշակը, ուրիշ քաղաքներ :

Հրահանգ 113. — Վերի հրահանգին ածականներուն եւ գոյականներուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանացի.

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ — ՄՈՒԿՆ ՈՒ ՁԻՆ

Օր մը յաղթակազմ ձին պատահեցաւ մուկին և սկսաւ զանի ծաղրել. — «Ի՞նչ փոքրիկ և ողորմելի կենդանի ես դուն, ո՛չ մէկ բանի չես ծառայեր». — «Եկո՛ւր վազե՛նք միասին ըսաւ մուկը, և պիտի տեսնես թէ ես քեզմէ առաջ պիտի անցնիմ»: Ձին համաձայնեցաւ:

Հազիւ թէ ձին տեղէն շարժեցաւ, մուկը ցատքեց անոր վրայ և փակաւ պոչին: Երբոր որոշուած տեղը հասան, մուկը վար ցատքեց և ձիուն առջեւ վազելով գոռաց. — «Ո՛ւր էիր, այս քանի՛ ժամ է՝ քեզ կ'սպասեմ կոր»: Ձին մնաց շուարած . . . :

Խօսակցութիւն. — Օր մը ձին որո՞ւ պատահեցաւ. — Ձին ի՞նչ ըսելով ծաղրեց մուկը. — Մուկը ի՞նչ առաջարկութիւն լրաւ ձիուն. — Ձին համաձայնեցա՞ւ. — Ի՞նչ խորամանկութիւն գործադրեց մուկը ձիուն հետ վազելու համար. — Երբ որոշուած տեղը հասան, ի՞նչ պատահեցաւ. — Մուկը ի՞նչ ըսելով յփսոսեաց. — Ձին ի՞նչ ըրաւ. — Պէ՞տք է արհամարհել կամ ծաղրել տկարները:

Հրահանգ 114. — 111րդ հրահանգին գոյակոմները օրինակեցէք:

Հրահանգ 115. — Նոյն գոյականներուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը որոշեցէք եւ յօդերը ցոյց տուէք բերանացի:

Հրահանգ 116. — Նոյն հրահանգին անձնական դերանունները որոշեցէք բերանացի:

Հրահանգ 117. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական գոյականները, կէտերուն տեղ զնելով ուրիշ յարմար գոյականներ:

Սուր ասեղ	Սուր նիզակ
Երկար քել	Երկար . . .
Կարճ գառազակ	Կարճ . . .
Լայն ձանրայ	Լայն . . .
Նեղ դուռ	Նեղ . . .
Կարծր խալ	Կարծր . . .
Կակուղ մութ	Կակուղ . . .
Բարակ գրիչ	Բարակ . . .
Հաստ գետակ	Հաստ . . .

Դ Ա Ս. — Բ Ա Յ

52. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի՛նչ ընելուն կամ ի՛նչ ըլլալուն վրայ բան մը ըսել ուզենք, հարկ է որ կարեւոր բառ մը գնենք անոր անունին քով. օրինակ՝ առնենք Տիրան, շուն և շուշան գոյականները և անոնց վրայ մէյմէկ բան ըսենք.

Տիրան կը քնանայ. — Շունը կը հաչէ. — Շուշանը թռումեցաւ :

Այս խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ, թռումեցաւ բառերը Տիրանին, շունին, և շուշանին ի՛նչ ընել կամ ըլլալը կը ցուցնեն :

53. — Այն բառերը որ բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնեն, բայ կը կոչուին :

Վերի խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ, թռումեցաւ՝ բայ են :

Հարցարան. — Երբոր ա՛ծ ձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը վրայ բան մը ըսել ուզենք, ի՞նչ ընել հարկ է. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ի՞նչ է բայը.

Հրահանգ 118. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով պարունակած բայերը.

Այլը կը տեսնէ, պահանջը կը շտէ, իժը կը հոսոտէ, սկսան կը ծանկ, ձեռքը կը շոշափէ :

Թռչունը կը թռչի, ձուկը կը լողայ, օձը կը սողայ, գործը կ'ստատէ, մատրը կը ֆայէ :

Ձուրը կը հոսի, հովը կը փչէ, անձրեւը կը տեղայ.

տահանգ 119. — Հետեւեալ անձերուն, կենդանիներուն եւ իրերուն վրայ մէյմէկ բան ըսէք, պէտք եղած բայերը ղնելով անոնց քով.

Երախան, ֆահանան, քազառոր. — էշը, մեղուն, շունը. — Խարսոցը, գրիչը, ասեղը :

Օրինակ. — Երախան կուշայ, եւն :

Հրահանգ 120 — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէք եւ գրեցէք օրինակին պէս.

Լեզու եւ բերան, մեղր եւ փեքակ, գինի եւ սակառ, մեղան եւ կաղամար, ձի եւ սառոտ, ոխառնէր եւ փարախ :

Օրինակ. — Լեզուն բերանին մէջ է, եւն :

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.—ՊԱՐԹԻՉՊԱՆԸ

Մարտ ամսուան մէջ պարտիզպանը շատ զբաղած էր լայն: Բահով կը փորէ իր պարաէզին հողը, տրմուղով կը հաւասարեցնէ զայն, յետոյ ածուներու կը բաժնէ և սերմերը կը ցանէ: Ան կը տնկէ սոխ, կաղամբ, վարունգ, լոլիկ, գետնախնձոր և ուրիշ բաներ: Աւելի վերջը՝ կը մաքրէ ածուները գէշ խոտերէն որոնք կ'արգի-

լին բանջարեղէններուն աճումը: Ամառը և աշունին կը քաղէ իր բերքերը և զանոնք շուկան կը տանի, կը ծախէ: Պարտիզպանը կ'ապրի իր արդար վաստակովը:

Խօսակցութիւն. — Պարտիզպանը ե՞րբ կը սկսի իր աշխատութիւններուն — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ են պարտիզպանին գլխաւոր աշխատութիւնները. — Ի՞նչ գործիքներ կ'ունենայ պարտիզպանը եւ ի՞նչ բաներու կը գործածէ զանոնք — Ի՞նչ բանջարեղէններ կը ցաննաւք. — Ե՞րբ կը քաղէ պարտիզպանն իր բերքերը:

Հրահանգ 121. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բայերը:

Հրահանգ 122. — Յետագայ բայերէն յարմարներով լրացուցէ՛ք վարի խօսքերը:

Կը ծախէ, կ'արածէ, կը կազմէ, կը շինէ, կը ֆակդակէ, կը նկարէ, կը վարէ:

Կազմարար գիրք . . . — Գոհարավանառը գոհարեղէն . . . — Հովիւր ոչխար . . . — Կառապանը կառք . . . — Նկարիչը պակերներ . . . — Մեխենագործը մեխենայ . . . — Արձանագործը արձան . . .

Հրահանգ 123 — Հետեւեալներով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին հետեւելով:

Հնազանդ որդի, ցուրտ օդ, ազատ Հայեր, հանդարտ ծով, խելօք աղչիկներ, շինչ հանդես:

Օրինակ. — Որդին հնազանդ է, որդին հնազանդ եղաւ, որդին հնազանդ պիտի ըլլայ, եւն:

ԴԱՍ. — ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԿԱՍ ԵՆԹԱԿԱՅ

54. — Այն անունը կամ դերանունը որուն ի՛նչ ընկ
կամ ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնէ բայը, կը կոչուի *տէր բայ*
կամ *ենթակայ*. օրինակ՝

Գրիգոր կը խաղայ, ան յոգնեցաւ :

Այս խօսքերուն մէջ կը խաղայ, յոգնեցաւ բայերը
Գրիգորին ի՛նչ ընկ և ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնեն ուրեմն
Գրիգոր անունը տէր բային է կը խաղային, ան դերա-
նունը տէր բային է յոգնեցաւին :

55. — Խօսքին մէջ տէր բային կը գտնուի բային
վրայ ընկելով ո՛վ կամ ո ո՛նի, ի՞նչ բան կամ ի՞նչ բաներ
հարցումները. օրինակ՝

Աստուած արդար է. — ո՛վ արդար է. — Աստուած

Մարդիկ չար են. — որո՞ւք չար են. — Մարդիկ

Տունը փլաւ. — ի՞նչ բան փլաւ. — Տունը

Զինները կը հային. — ի՞նչ բաներ կը հային. — ձիւները

Հարցարան. — Ի՞նչ է տէր բայի կամ ենթակայ օրինակներ
տո՞ր եւ բացատրէ. — Տէր բային ի՞նչ հարցումներով կը գտնուի
օրինակներ տուր.

Հրահանգ 124. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բա-
յերն ու տէր բայները որոշեցէք բերանացի պէտք եղած հար-
ցումներով.

Կանք կ'արշաւէ — Երուանդ կը ննկր — Դուռ կոչաւ, ան կը
հնդայ. — Անտէն տեսցաւ. — Գետը յորդեցաւ. — Մեկն եկանք, անուն գը-
նացին. — Լեռները ձիւնապատ կ'են. — Ծառը յորցաւ. — Եղբեկստը պիտի
մեկնի — Սուրհանդակը նստակներ կը սանի կը բերէ. — Ծովը պիտի
կ — Նաւասիները անկեհեր են. — Փայտը ածուխ եղաւ. — Ես կը պիտի
որտորչուիմ :

Հրահանգ 125. — Յետագայ բայերուն բով վարի անուննե-
րէն յարմար տէր բայներ զնելով խօսքեր կազմեցէք եւ զրեցէք
օրինակն պէս.

Կը բուրէ, կը բաւալի, կը գորի, կը յուսաւորէ, կ'աճի, կ'
կտրէ, կ'ուսանի, կը տեսնի, կը սուշի :

Գնդակ, անիւ, ծաղիկ, օտոտց, բոյս, դպրոցական, մկրտ
ճրագ, սուրիչ :

Օրինակ. — Գնդակը կը գորի, եւն :

ԱՐՏԱՍԱՆ ՈՒՅԻՒՆ. — ՄԱՐՏ

Մարտն ինչքան սիրուն աճիսն է տարուան,
Աճիսն է այն բիւր անակնկալի.

Օրէ օր լիս սար. դաշտ, անտառ, աւան
Կը զգենուն նոր նոր ձեւեր պաշտելի:

Յանկին վերեւէն զարթող պարտէզին,
Ծաղիկներովն իր նոր փթթող՝ հրպարա,
Կը տեսնես դեղձին որ ջերմ արեւին
Կը բանայ իր լի պտուկները վարդ:

Արեւ կամ անձրիւ, եղեամ, սիւք կամ հով՝
Ամէն ինչ հրապոյր ունի այն ստան,
Ու սիրուն Մարտիկը դալար դէմքով՝
Կը ժրպօր յաճախ արցունքի սէջէն:

Թրգմ. Յ. Գ.

Շ. ՌԷՅՆՕ

Հրահանգ 126 — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք սողեր վերի ոտանաւորն.

Հրահանգ 127. Յետագայ գոյականները վարի ածականներէն յարմարներուն հետ կապեցէ՛ք է բայով եւ խօսքեր կազմելով գրեցէք օրինակին պէս.

Նապաստակ, խոզ, գառ, եգ, հաւ, կարիճ, արծիւ, սիրանաղ, մրիչն, ձի, կրիայ:

Թռևաւոր, արևբաց, գիշատիչ, պարտս, երկոց, դանդաղ, անակ, ժիւ, շեղ, բարձրաքոյի, աղտոս:

Օրինակ. — Նապաստակը երկոց է:

Հրահանգ 128. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Ես հիւանդ եի

Մենք հիւանդ էինք

Դուն հիւանդ եիւ

Դուք հիւանդ էիք

Ան հիւանդ եր

Անոնք հիւանդ էին

Հրահանգ 129. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևով բերաւնացի ըսէք հետեւեալ խօսքերը.

Ես առողջ եի, ես փոքրիկ եի, ես խելօք եի:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԹԻԻՆ

56. — Տէր բային եզակի կամ յոգնակի ըլլալուն համեմատ՝ բային ալ ձեւը կը փոխուի, ուրեմն բայն ալ անունի և դերանունի պէս ունի թիւ, այսինքն՝ եզակի և յոգնակի. օրինակ՝

Ձին փախաւ, ձիերը փախան:

Այս խօսքերուն մէջ փախաւ եզակի բայ է, որովհետև տէր բային ալ եզակի է և մէկ ձի կը ցուցնէ. իսկ փախան յոգնակի է, որովհետև տէր բային ալ յոգնակի է և շատ ձիեր կը ցուցնէ:

Հարցարան. — Բայց միշտ նոյն ձեւը կ'ունենայ թէ զանազան ձեւեր. — Ե՞րբ կը փոխուի բային ձեւը. ուրեմն բայն ալ թիւ ունի՞. — Օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 130. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը եւ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերը, տէր բայիները եւ անոնց թիւը:

Ծաղիկը բացուեցաւ. — Ծաղիկները բացուեցան. — Գործաւորը կ'աշխատի. — Գործաւորները կ'աշխատին. Խոսք դաշար է. — Խոսերը դաշար են — Հիւր պիտի գայ. — Հիւրեր պիտի գան. — Ես կ'օշիկ գնեցի. — Մենք կ'օշիկ գնեցինք — Ան խելօք կը կենար. — Անոնք խելօք կը կենային:

Հրահանգ 131. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը հարցումին համեմատ եզակի կամ յոգնակի յարմար տէր բայիներով:

(Ի՞նչ բան) կը փայլի. — (Ո՞վ) դաս կ'առնէ. — (Ո՞վ) կարսայ կը շինէ. — (Որո՞նք) խաչեցին Յիսուսը — (Ի՞նչ բան) կ'այրէ. — (Ի՞նչ բաներ) հոստատէ են. — (Ո՞վ) ֆարոց կուտայ. — (Ո՞վ) շար յուսց. — (Որո՞նք) կը ֆաշեն սալը. — (Ի՞նչ բաներ) պիտի ծաղկին երբոր գարունը գայ:

Օրինակ. — Աղամաւորը կը փայլի:

Հրահանգ 132. — Ղեշի սրահանգին բայերը ցոյց տուէ՛ք, քերանացի որոշելով նաեւ անոնց եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Հրահանգ 133. — Յարմար բայեր գտնելով ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընեն:

Քամոցով, սալակով, սանտու՛ղ, մտակով, ուռնակով, մամուլով, գո՛ղով, յուսանով:

Օրինակ. — Քամոցով կը ֆամէն, սալակով կը սալկեն, եւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՉԱՊԵՆ ՈՒ ՖԻՏԷՆ

Զապէլ շատ կը սիրէ իր սիրուն ճերմակ շնիկը զոր Ֆիտէլ կը կոչէ: Անիկա իր Ֆիտէլին համար ամէն տեսակ ինամք կը տանի, զանի կը գգուէ, կը փայփայէ, և շատ անգամ անոր հետ խաղալով կը գուարճանայ: Ֆիտէլ ալ հոգի կուտայ իր տիրուհիին վրայ, երբեք չի զատուիր անոր քովէն, անոր ձեռքերը կը լիզէ, և ամէն քժահաճոյքներուն կը հնազանդի: Զապէլ և Ֆիտէլ երկու անկեղծ ու ճշմարիտ բարեկամներ են:

Խօսակցութիւն. — Զապէլ զ՞ով կը սիրէ. — Ի՞նչ կ'ընէ ան Ֆիտէլին — Ֆիտէլ ի՞նչ կ'ընէ Զապէլին — Զապէլ եւ Ֆիտէլ ի՞նչ պիտի բարեկամներ են — Կրնա՞յ ըլլալ որ օր մը գժտին իրարու հետ. — Ի՞նչ յատկութիւն ունին շուները — Անոնք երբեք անհատատարիմ կամ ապերախտ կ'ըլլան. մինչդեռ մարդի՞կ...:

Հրահանգ 134. — Ուսուցչին թելադրութեամբը ուղղադրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 135. — Յետադայ խօսքերը յոգնակիի վերածելով գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Շունը կը հաչէ, կը կասողի, կը խաճճէ. — Աժուխը կը հրահրի, կը վառի, կը հասնի, մոխիր կ'ըլլայ. — Մարդը կը խորհի, կը խօսի, կը գրէ, կը գործէ. — Դերձակը կը ձեռէ, կը կտրէ, կը կարէ, կ'արդուի. — Մշակը հերկեց, ցանեց, քափանեց, հնձեց, ամբարեց — Հարկաւորը անեց, թխեց. ձագ հանեց:

Օրինակ Շուները կը հաչեն, կը կասողին, կը խաճճեն:

Հրահանգ 136 — Օրինակեցէք յետագայ խօսքերը:

Ես մշակ պիտի ըլլայի	Մենք մշակ պիտի ըլլայինք
Դուն մշակ պիտի ըլլայիր	Դուք մշակ պիտի ըլլայիք
Ան մշակ պիտի ըլլար	Անոնք մշակ պիտի ըլլային

Հրահանգ 137. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեռով բերանացի ըսէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես գոն պիտի ըլլայի, ես երջանիկ պիտի ըլլայի, ես անկարգ պիտի ըլլայի:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԴԷՄՔԸ

57. — Ամէն խօսքի մէջ բայը կը ցուցնէ .

- Կամ խօսողը . օրինակ՝ գրեցի,
- Կամ ա՛ն որու կ'ուղղուի խօսքը . օրինակ՝ գրեցիր,
- Կամ ա՛ն որուն վրայով կը խօսուի . օրինակ՝ գրեց:

58. — Ուրեմն բայն ալ անձնական դերանունին պէս երեք դէմք կը ցուցնէ և անոր համեմատ կը փոխուի թէ՛ եղակիի թէ՛ յոգնակիի մէջ . օրինակ՝

- Ա. դէմք . — Ես կը խօսիմ, մենք կը խօսինք,
- Բ. » Դու կը խօսիս, դուք կը խօսիք,
- Գ. » Ան կը խօսի, անոնք կը խօսին:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ բայը ո՞ր անձերը կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ուրեմն բայը բանի՞ դէմք կը ցուցնէ. օրինակներ տուր.

Հրահանգ 138. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերէն առաջին դէմք ցոյց տուողները.

Ես կը խաչեմ, ան ֆնացաւ, դուք պիտի նստիք, դուն կը խաղայիր, մենք կ'աղօթեինք, անոնք կ'երգեն. ես ուրախացայ, դուն սրտմեցաւ, ան պիտի ուտէ, մենք կը յուսաւիմք, դուք կը հանգչիք, անոնք կ'ուշան, ես նուագեցի, դուք պիտի յեղի, շատեմ, ինք կը մտածէր, հասկէք, փութա՛նք, Տիգրան արքեպիսկոս, ոչխարները մայրեցին:

Հրահանգ 139. — Օրինակեցէ՛ք վերի խօսքերուն Բ. դէմք ցոյց տուողները.

Հրահանգ 140. — Օրինակեցէ՛ք վերի խօսքերուն Գ. դէմք ցոյց տուողները.

Հրահանգ 141. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը, պէտք եղած տէր բայիներով.

- . . . բայ կուտայ. — . . . աղմ կուտայ. — . . . ձիւնապարտ կուտայ. — . . . շագանակ կուտայ. — . . . նուռ կուտայ. — . . . կենսա կուտայ. — . . . սերկեռիչ կուտայ. — . . . բութ կուտայ. — . . . պիտասկ կուտայ:

Օրինակ. — Բալենին բայ կուտայ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԲԱՐՁՐԿԸ

Ֆարձիկս իմ փոքրիկ, ճերմակ ու տաքուկ,
Լի փետուրներով փափուկ ու առատ,
Երբ վախճամ գայլէն կամ փոթորիկէն
Ինչքան ապահով կը նիրհեմ վերադ:

Բայց շատ մանուկներ մերկ, անտուն, անմայր
Չունին բընաւին, ո՛չ, ի՛նչ բախտ դժնէ,
Ո՛չ բարձ, ո՛չ մահիճ ննջելու համար,
Այս բանն, աւա՛ղ, զիս շատ տրխուր կ'ընէ:

Թրգժ. Յ. Գ.

ՏԻՆԻՆ ՏԵՊՈՐՏ ՎԱՆՄՈՐ

Հրահանգ 142.— Բերանացի որոշեցէք 138րդ հրահանգի թայերուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Հրահանգ 143.— Աւաջին դէմքի վերածելով՝ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Դուն առտուն կ'եղլես, կը յուացուիս, նախանաջ կ'ընես, դրպոց կ'երբաս, դաս կուսաս, իրիկուան տուն կը դառնաս, կ'ընքես, գաս կը սերես, յետոյ կը պառկիս, կը ֆնանաս:

Օրինակ. — Ես առտուն կ'եղլեմ . . . եւն:

Հրահանգ 144. Երրորդ դէմքի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Ան առտուն կ'եղլէ . . . եւն:

Հրահանգ 145.— Յոգնակիի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Դուք առտուն կ'եղլեք . . . եւն:

Հրահանգ 146.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Դուն աշխատասուր եղիր, դուք աշխատասուր եղիք:

Հրահանգ 147.— Վերի օրինակին պէս երկու ձեւերով բերանացի ըսէ՛ք հետեւեալները:

Դուն խոնարհ եղիր, դուն կտրիճ եղիր, դուն վեհանձն եղիր:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

59. — Բայը տարրեր ձեւեր կ'առնէ նաև զանազան ժամանակներ ցուցնելու համար. օրինակ՝

Միհրան ճաշեց, Ջաւէն դեռ պիտի ճաշէ.

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ ճաշեց բայը երկրորդին մէջ պիտի ճաշէ եղած է, Միհրանին և Ջաւէնին ճաշելու տարրեր ժամանակները որոշելու համար:

60. — Բայը երեք ժամանակ կը ցուցնէ, որոնք են. ներկայ. օրինակ՝ կը գրեմ. որ ըսել է «հիմա կը գրեմ»,

Անցեալ. օրինակ՝ գրեցի. որ ըսել է «անցած ժամանակի մէջ գրեցի»,

Ապառնի. օրինակ՝ պիտի գրեմ, որ ըսել է «գալիք ժամանակի մէջ գրել կ'ուզեմ»:

Հարցաւորանք. — Բայը ուրիշ տարրեր ձեւեր ալ կ'առնէ՞ եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Բայը բանի՞ ժամանակ կը ցուցնէ. օրինակելով բացատրէ:

Հրահանգ 148. — Բերանացի որոշեցէք հետեւեալ խօսքերու բայերուն ժամանակները.

Ես դասս կը սերեմ, Միհրան դասը պիտի սերս, դուն դասը սերեցիր. — Մշակը հերկեց արօր, հիմա ցորեն կը ցանկ, վերջը պիտի հնձն ցորենը. — Դուք նուագեցիք մենք պարեցիմք, հիմա ես կը նուագեմ, դուք կը պարեք, ինչ վերջը Պետրոս պիտի նուագէ, ես պիտի պարեմ. — Ես խնձորս կերայ, դուք ալ կերա՞ք ձեր խնձորը. — Ոչ, ես իրնձորս հիմա կ'ուտեմ, բայց Ասրիկն դեռ պիտի ոտէ:

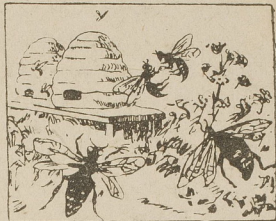
Հրահանգ 149. — Լրացուցէք հետեւեալ խօսքերը, անցեալ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով.

Փայտահատը սապարով . . . ծառը. — Հիւսնը սլիւով . . . փայտը. — Այգեպանը յօտոցով . . . որբասունկը. — Նկարիչը վրձինով . . . կտաւիկ վրայ. — Պարսիկպանը ցնցուղով . . . ծաղիկները. — Հարմիկն հերիւնով . . . գուշակ. — Ես խոզանակով . . . հագուստ:

Օրինակ. — Փայտահատը սապարով կ'որէն ծառը:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.—ԵՐԿՈՒ ՄԵՂՈՒՆԵՐԸ

Երկու մեղուները կր կուռլալին: — «Մեղրս կ'առնես կոր», կ'ըսէր մին. — «Մեղրամոմս գողցար», կ'ըսէր միւսը. «Ես քեզմէ բան մը

չաօի», կը պատասխանէր առաջինը. — «Ես քեզմէ բան մը չգողցայ», կը պատասխանէր երկրորդը: Եւ կատաղօրէն իրարու վրայ յարձակելով՝ զիրար խայթեցին և երկուքն ալ գետին ինկան մեռան: Պիճակները՝ որ զանոնք կը դիտէին, ըսին. — «Լաւ ըրիք զիրար սպաննելով, շնորհակալ եսք, ձեր պատրաստած մեղրերը մենք կ'ուտենք»:

Խօսակցութիւն. — Խնչ կ'ընէին երկու մեղուներ. — Խնչ կ'ըսէին իրարու Խնչ ըրին յետոյ կատաղած մեղուները. — Խնչով զիրար խայթեցին. — Գիտէ՞ք ուրիշ խայթող եւ թունաւոր միջատներ. տուէ՛ք անունները. — Կուիւէն ո՞վ կ'օգտուի, կուռողնէ՞րը թէ ուրիշներ:

Հրահանգ 150. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք տողեր վերի հատուածէն,

Հրահանգ 151. Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը ներկայ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով.

Մշակը բրիչով . . . հողը — Որմնադիրը ձեփիլով . . . պատր. — Աստղագործը սղոցով . . . սահասակը:

Օրինակ. — Մշակը բրիչով կը բրհ հողը,
Հրահանգ 152. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը ապառնի ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով.

Զաղացպանը . . . ցորենը. — Երկրագործները սալով . . . հասկերը. — Գրիգոր օճառով . . . մեղները. — Մեկն լուցիկով . . . լամբարը:

Օրինակ — Զաղացպանը պիտի աղայ ցորենը:

Հրահանգ 153 — Օրինակեցէ՛ք քննուեալ խօսքերը:

Ես բարի ըլլամ	Մեկն բարի ըլլանի
Իմն բարի ըլլաս	Իմք բարի ըլլաք
Ան բարի ըլլայ	Անոնք բարի ըլլան

Հրահանգ 154. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով բերանացի ըսէ՛ք յետագայ խօսքերը:
Ես ֆայ ըլլամ, ես հեզ ըլլամ, ես խոհեմ, ըլլամ:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՇՈՒՄԸ

61. — Բայը դեռ ուրիշ զանազան ձևերու կը փոխուի հրաման, անկատարութիւն, թէութիւն, փափաք և այլն ցուցնելու համար. օրինակ՝

Գրէ՛, կր գրէի, եթէ գրեմ, թո՛ղ գրէ. գրած, ևն.:

62. — Բային այսպիսի զանազան ձևերու փոխուիլը կը կոչուի խոնարհում:

Հարցարան. — Բայը դեռ ուրիշ ի՞նչ ձևերու կը փոխուի. օրինակներ տուր. — Բային այս փոփոխութիւնները ի՞նչ կը կոչուին:

Հրահանգ 155. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պարունակած գրել բային զանազան ձևերը:

Ես ևանակ կը գրեմ, դուն ևանակդ գրեցիր, Յովսէփ աչ ևանակ կը գրէր, մենք ևանակ պիտի գրենք, անոնք աչ ևանակ պիտի գրէին, Յակոբ գրէ ևանակդ, դո՛ւք աչ գրեցէք, թէ որ ևանակ գրեմ՝ ձեզի շուր կուտամ. եթէ ևանակ գրէիք՝ աղէկ կ'ըլլար. գրած ևանակդ ո՞ւր է, ևանակ գրող մարդը ծեսայ. գրելիք ևանակս երկար է:

Հրահանգ 156. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն պարունակած խօսիլ բային զանազան ձևերը:

Դուն խօսք կը խօսիս, անի խօսք կը խօսէր, մենք խօսեցանք մեր խօսքը, դուք դեռ խօսք պիտի խօսիք, ես աչ խօսք պիտի խօսէի. խօսեցէ՛ք, պարուններ միասին խօսինք. եթէ ես խօսիմ, դուք պարտիք շնել, թէ որ անոնք խօսք խօսէին, պատասխան կուտայի. թող խօսէիք խօսքդ. դուն խօսիչ յես գիտեր. խօսելու խօսքդ մտածէ եւ վերջը խօսէ, ես խօսած խօսքս գիտեմ. դուն խօսելիք խօսքդ պատրաստէ:

Հրահանգ 157. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պարունակած կարդալ բային զանազան ձևերը:

Մենք գիրք կը կարդանք, ե՞րբ գիրք կարդացիք, երբ ես գիրք կը կարդայի, դուն թերք կը կարդայիր. քանի՞ գիրք պիտի կարդաս. վաճառեալ գիրք պիտի կարդար. գիրքդ կարդա՛ դուք մի՛ կարդաս. գրեցէ՛ք. երբոր կը կարդայիր մե՛նք մե՛կ կ'ընկինք կարդալ եւ ուշադրութիւն ըրէ. փոքրիկ Ջակոյ սորվեցաւ կարդալ գրել. կարդացած գիրքը կը հասկնայ, անիկա շատ կարդալիք գիրքեր ունի. գրող կարդացող զանազան մանկան կ'ըլլայ. մենք շատ գիրքեր կարդացեր ենք:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱԻԸ

— «Երբ քեզ կը զիտեմ, ազուոր նաւ չքեղ,
 Ո՛հ, կը գողգըղամ ստուգիւ շատ հեղ,
 Անհուն ծովերուն ինչո՞ւ դուն քեզ տաս,
 Ո՞վ կը կանչէ քեզ, ըսէ՛, ո՞ւր կերթաս,
 Տից կայմիդ վրայ առագաստն ուռած
 Եւ այիքներէն ընդմիշտ օրօրուած՝
 Ինչո՞ւ արշաւես վտանգէրու դէմ,
 Հեռանաս խաղաղ նաւահանգիստէն» :

— «Եւ դուն, մա՛նուկ, անկողնիդ մէջ՝ ա՛յնքան հանգիստ,
 Ինչո՞ւ համար չես ըներ նիստ,
 Եւ ամէն օր դպրոց կերթաս
 Յար կ'աշխատիս ու կուտաս դաս» :

Թրգմ. Յ. Գ.

Ա.Լ.Է.ՔՍԻՍ ՆՕԷԼ

Հրահանգ 158. — Յետագայ բայերուն քով դրէք պէտք եղած դերանուն տէր բայիները (որ զօրութեամբ կ'իմացուին):

Կը յղկիմ, կը կարենի, վազեցիք, պիտի չուես, վառեցի, կ'ուրախանայ, տրտնեցայ, պիտի նայինք, հեռացի՛ր, գնացի՛ք, կուշայինք, պիտի մաշիկն, կը մուտար, խմե՛նք, փութացի՛ք, հաշացի՛ն, կետաք, ընդունեցիք, կը բերի, քո՞ղ աշխատի:

Օրինակ. — Ես կը յղկիմ:

Հրահանգ 159. — Վերի բայերուն թիւերն ու ղէմքերը որոշեցէք բերանացի:

Հրահանգ 160. — Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը:	
Ես մեծ ըլլայի	Մենք մեծ ըլլայինք
Դուն մեծ ըլլայիր	Դուք մեծ ըլլայիք
Ան մեծ ըլլար	Անոնք մեծ ըլլային

Հրահանգ 161. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով խօսարկեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես յուր ըլլայի, ես ժիր ըլլայի, ես մտոյ ըլլայի:

ԵՄ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆՈՐՀՈՒՄԸ

ՍՍ. ՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

	Եզակի	Ցոգնակի
Ա. Դեմք	Ես եմ	Մենք ենք
Բ. »	Դուն ես	Դուք էք
Գ. »	Ան է	Անոնք են

Անցեալ անկախար

Ա. Դեմք	Ես էի	Մենք էինք
Բ. »	Դուն էիր	Դուք էիք
Գ. »	Ան էր	Անոնք էին

Անցեալ կախարեալ

Ա. Դեմք	Ես եղայ	Մենք եղանք
Բ. »	Դուն եղար	Դուք եղաք
Գ. »	Ան եղաւ	Անոնք եղան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ. »	Դուն պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ. »	Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

Անկախար ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ. »	Դուն պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ. »	Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

	Եզակի	Յոգճակի
Բ. դիմք	Դո՛ւն բզիբ	Դո՛ւք եղէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. դիմք	Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ. »	Դուն ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ. »	Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

Անկասար

Ա. դիմք	Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ. »	Դուն ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ. »	Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. դիմք	Ես թո՛ղ ըլլամ	Մենք թո՛ղ ըլլանք
Բ. »	Դուն թո՛ղ ըլլաս	Դուք թո՛ղ ըլլաք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլայ	Անոնք թո՛ղ ըլլան

Անկասար

Ա. դիմք	Ես թո՛ղ ըլլայի	Մենք թո՛ղ ըլլայինք
Բ. »	Դուն թո՛ղ ըլլայիր	Դուք թո՛ղ ըլլայիք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլար	Անոնք թո՛ղ ըլլային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյթ

Ըլլալ

Ներկայ ընդունելութիւն
Եզոյ

Անցեալ ընդունելութիւն
Ելած եղեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Ըլլալիք ըլլալու

ԴԱՍ. — ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ԱՏՈՐՈՂԵԼԻ

63. — Էական կը կոչուի եւս բայը իր բոլոր ձեւերով:

64. — Խօսքին մէջ էական բայը իրեն հետ անբաժան

կ'ունենայ ուրիշ բառ մը որ կը կոչուի *ստորոգելի*. էական բայը առանց ստորոգելիի՝ իմաստ չի կրնար տալ օրինակ՝

Երկինքը կապոյտ է.

Այս խօսքին մէջ *ե* էական բայ է, կապոյտ՝ ստորոգելի, և խօսք չըլար եթէ առանց ստորոգելիի՝ ըսէինք

Երկինքը . . . է.

55. — Ստորոգելին տէր բային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ և կ'որոշուի տէր բային վրայ ընելով այդ հարցումները. օրինակ՝

Ինձորը պտուղ է, խնձորը ի՞նչ է — պտուղ (ստորոգելի)

Ես անմեղ եմ, ես ի՞նչպէս եմ — անմեղ (»)

Հարցաբան. — Ո՞ր բայը էական կը կոչուի — ի՞նչ է ստորոգելին. — էական բայը ինքնին իմաստ կրնա՞յ տալ. օրինակ տո՞ւր եւ բացատրէ, — Ստորոգելին ի՞նչ կը ցուցնէ, ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուի. օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 162. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով էական բայերը:

Ծիծեռնակը քոչուի է Մարդիկ մահկանացու են. — Բայ վարդան նահապետի եղաւ. — Նախնի Հայերը դիցապաշտ էին. — Հարեւո՞ղ եղիր եւ փափափոյ կը հասնիս Ես զինուոր պիտի ըլլամ եւ հայրենիս պիտի պաշտպանեմ Եթէ քաջ ըլլայիս, յաղթանակը կը օտակիս. — Եթէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ, աշխատէ. — Յանցաւոր պիտի ըլլայիս, եթէ անհնազանդ ըլլայիս. — Մեկի հայ եւի եւ հայ պիտի մնանիս:

Հրահանգ 163. — Օրինակեցէ՛ք վերի ճրահանգին ստորոգելիները:

Հրահանգ 164. — էական բային անցեալ կատարեալի երրորդ դէմքով խօսքեր կազմեցէ՛ք հետեւեալ բառերով, օրինակին պէս:

Չմեռ եւ ցուրս, երկիր եւ աւերակ, ցուր եւ շոգի, փայտ եւ ճոխիտ, բշկաձի եւ բարեկամ:

Օրինակ. — Չմեռը ցուրս եղաւ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.—Ա.ԳՌԱԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍՐ

Ագռաւը պանիրի կտոր մը խլելով՝ ծառին վրայ թա-
 ւած էր: Աղուէսը առաւ պանիրին հօտը և վեր վար նա-
 յելով՝ տեսաւ ագռաւը ծառին
 վրայ, պանիրը կտուցին մէջ:— «Հէ՛-
 րարե՛ւ, տէ՛ր ագռաւ, ի՛նչքան
 սիրուն և գեղեցիկ էք, իրաւ որ
 այս անտառին մէջ ձեզի չափ չը-
 նորհալի թռչունն չիկայ. ի՛նչքան
 անուշ ըլլալու է նաև ձեր երգը . . . »:
 Ագռաւը այս գովեսաներէն զգրլ-
 խած՝ ցոյց տալու համար իր քաղցր
 ձայնը, բացաւ կտուցը և կառօջ մըն է արծակեց, որով
 պանիրն ինկաւ բերնէն, և աղուէսը՝ որ արդէն այդ բա-
 նին կր սպասէր, խլեց պանիրն ու փախաւ:

Խօսակցութիւն. — Ագռաւն ի՛նչ ըրաւ.— Աղուէսն ի՛նչ ըրաւ
 եւ ի՛նչ ըսաւ. — Աղուէսին իօսւթերն անկե՞ղծ էին.— Ագռաւը հա-
 ւատա՞ց այդ խօսքերուն. — Հետեւանքն ի՞նչ եղաւ.— Ի՞նչ է շողո-
 քորթութիւնը.

Հրահանգ 165.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք
 մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 166.— Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ՛ք վարի բա-
 ւերէն յարմար ստորագիւններով:

Աստուած . . . ք. — Հոգիս . . . ք. — Մասիս . . . ք. Կ. Դո-
 յիս, Լոնսոն Բարիզ . . . են. — Հին մարդիկ . . . քիս. — Շեռնիկի-
 ները . . . պիտի ըլլան:

Ըն, միասին, մայրաքաղաքներ, անեկուրեֆ, անմահ, գոռ:

Հրահանգ 167.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր կը գրեմ, ես ձառ կը խօսիմ, ես քերք կը կարդամ —
 Մենք գիր կը գրենք, մենք ձառ կը խօսինք, մենք քերք կը կարդանք:
 Դուն գիր կը գրես, դուն ձառ կը խօսիս, դուն քերք կը կար-
 դաս. — Դո՛ւք գիր կը գրեք, դո՛ւք ձառ կը խօսիք, դո՛ւք քերք կը կարդա-
 յալ. — Ան գիր կը գրէ, ան ձառ կը խօսի, ան քերք կը կարդայ. —
 Անոնք գիր կը գրեն, անոնք ձառ կը խօսին, անոնք քերք կը կարդան:

Հրահանգ 168.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնար-
 հեցէ՛ք հետեւեալներուն ներկայ ժամանակը:
 Հաց եփել, շաք յոգնիլ, գնդակ խաղայ:

ԳՍՍ. — ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍԵՈՒԻ ԽՆԴԻՐ

66. — Ներգործական կը կոչուին այն բայերը որոնց տէրբային գործողութիւնը ուրիշին վրայ կը կատարէ. օրինակ՝

Մշակը ցորեն կը հնձէ.

Այս խօսքին մէջ կըր հնձի ներգործական բայ է, որովհետեւ տէր բային (մշակը) հնձելու գործողութիւնը կը կատարէ ցորենին վրայ:

67. — Ներգործական բային իմաստը ամբողջանալու համար պէտք ունի ուրիշ բանի մը որ կը կոչուի սեռի խնդիր:

Վերի խօսքին մէջ ցորեն սեռի խնդիր է. զի եթէ առանց այդ բառին ըսենք «մշակը կը հնձի...» խօսքը թերի կը մնայ և չի հասկցուիր թէ մշակը ի՞նչ կը հնձէ (ցորեն, գարի, վարսա՞կ...):

68. — Սեռի խնդիրը կը գտնուի բային վրայ ընելով գո՞վ կամ գորո՞նիք, ի՞նչ բանը կամ ի՞նչ բաներ հարցում. ներք. օրինակ՝

Սիրէ՛ ընկերդ, գո՞վ սիրէ, — ընկերդ,

Կը յարգեմ ուսուցիչներս, գորո՞նք կը յարգեմ,
— ուսուցիչներդ,

Երուանդ հաց կ'ուտէ, Երուանդ ի՞նչ բան կ'ուտէ, — հաց.

Դերձանը կտրեց հագուստները, դերձանը ի՞նչ բաներ կտրեց. — հագուստները:

Հարցարան. — Ո՞ր բայերը ներգործական չ'ըլլալուին օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է սեր՝ շողորր, բացատրէ օրինակով. — Սեռի խնդիրը ի՞նչ հարցումներով կը գտնուի. օրինակներ տուր եւ հարցումներն ըրէ:

Հրահանգ 169. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն ներգործական բայերը, յետոյ սեռի խնդիրները.

Պատեիզպանը վարդեր սնկեց — Որտորդը կախաւ մը որսաց եւ գոյն ծախեց. — Գայլը կը յախշակի ոչխարները երեւ շունները չպահանեն զանոնք. — ձառսարսպեքը պակողով մը պիտի կառուցանէ. — Յիսուս օրհնեց մանուկները. — Դուն զիս յես մանչևար բայց ես ինչ կը ձանչևամ. — Դրավանառը այն գիտնի ստաւ եւ ուրիշ մը տուա:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԻԾՆՈՆԱԿԻՆ

Մարտն անցաւ հասաւ Ապրիլ գեղեցիկ,
Հեռու աշխարհքէ եկաւ ծիծեռնիկ.

Դուն բարձր եկար, գարնան կարապետ,
կըռուկը թռաւ, գընաց վերելէն,
Սոխակն ալ փախաւ մեր պարտէզներէն
Մէկ գո՛ւն մնացիր ճնճղուկներու հետ,
Սիրո՛ւն ծեծեռնիկ, գարնան կարապետ:

Պատուհանիս մօտ շինէ՛ քու բոյնը,

Անուշ ճռուղով երգէ՛ գարունը.

Զո՛ւ ածէ, հանէ գեղեցիկ ձագեր

Եւ կեցի՛ր մեր մօտ մինչեւ Սեպտեմբեր:

ԳԱՄԱՌ ԳԱԹԻՊՍ

Հրահանգ 170. — Յետագայ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղ դէք պատշաճ սեռի խնդիրներ վարի գոյականներէն:

Թռչունը (ի՞նչ բան) կը շինէ. — Լոյսը կը փարսե՛ (ի՞նչ բան). — Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտեց (զո՞ւ) — Արեւիկն ճառագայրները հաշիցուցին (ի՞նչ բաները). — Մեղուն (ի՞նչ բան) կը շինէ. — Կառավարութիւնը կը պատժէ (զորո՞նք). — Քահանան պատկեց (զո՞ւ):

Յխուսը, միջերը, փերակ, բոյն, փեսան, խաւարը, լանջանուններ.

Հրահանգ 171. — Օրինակեցէք ճեւեղեալները:

Ես գիր գրեցի, ես ճառ խօսեցայ, ես բերք կարդացի. — Մեծ գիր գրեցիմք. մեծ ճառ խօսեցանք, մեծ բերք կարդացիմք:

Դուն գիր գրեցի, դուն ճառ խօսեցար. դուն բերք կարդացիր. — Դուք գիր գրեցիք, դուք ճառ խօսեցաք, դուք բերք կարդացիք:

Ան գիր գրեց, ան ճառ խօսեցաւ, ան բերք կարդաց. — Անք գիր գրեցին, անք ճառ խօսեցան, անք բերք կարդացին:

Հրահանգ 172. — Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէք ճեւեղեալներուն անցեալ ժամանակը:

Վարդ սնկեց, դրամ շահից, ձուկ որսայ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԽՆԵԼՕՒՔ Գ.Ա.Ի.ԻԹ

Գեղի մը մէջ Խելօք Դաւիթ մը կար որուն ամէն մարդ կը դիմէր խելք հարցնելու : Օր մը գեղացիներէն մէկուն կովը դռլին մէջ խոթեր էր գլուխը, ջուր խմելու համար, բայց ջուրը խմելէ յետոյ՝ գլուխը կը բռնուի դռլին մէջ : Դեղացին և դրացիները շատ կ'աշխատին որ կովուն գլուխը հանեն դռլէն, բայց անկարելի կ'ըլլայ : Այն ատեն Խելօք Դաւիթը կը կանչեն որպէս զի միջոցը գտնէ կովուն գլուխը ազատելու : Խելօք Դաւիթ կուգայ և քիչ մը մտածելէ յետոյ՝ «Պէտք է կարել գլուխը», կ'ըսէ : Դեղացիներն անձիջապէս կը մորթեն կովը, բայց ինչ ոգուտ որ կարուած գլուխը նորէն կը մնայ դռլին մէջ : Խելօք Դաւիթ այս անգամ ալ կը վճռէ որ դռլը կտարեն և գլուխը դուրս հանեն :

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչպիսի մէկն էր Խելօք Դաւիթ. — Իսկապէս խելօք էր թէ հակառակը. — Իսկ գիւղացիները . . . — Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ գեղացիի մը կովուն եւ ի՞նչ ըրաւ Խելօք Դաւիթ. պատմեցէք :

Հրահանգ 173.— Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով բոլոր բայերը :

Հրահանգ 174.— Հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղը դէք պատշաճ ներգործական բայերը՝ վարի բայերէն ընտրելով. **Երախան կար (ի՞նչ կ'ընէ).**— **Ասուած (ի՞նչ ըրաւ)** ճիւղերէն — **Կազմարարը գիտ (ի՞նչ կ'ընէ).**— **Արագիլը (ի՞նչ ըրաւ)** օձը. — **Պարտիզանը ջուր (ի՞նչ ըրաւ)** ծաղիկներուն վրայ — **Կրակը կայծեր (ի՞նչ կ'ընէ):**— **Զկնորսները վաղը ճուղ (ի՞նչ պիտի ընեն) :**

Կը կազմէ, յափշտակեց, կ'արձակէ, կը ծծէ, պիտի որսան, սեղծեց, սրկեց :

Հրահանգ 175.— Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերէն էականներն ու ներգործականները որոշելով՝ գատ գատ գրեցէ՛ք :

Փայտը կը վառի եւ բոց կ'արձարէ.— **Զարեհ հիշանդոք, պատկեցաւ.**— **Ես կ'աշխատեմ, դասերս կը սորվիմ.**— **Զմեռ եկաւ, օղբ ջուրս պիտի ըլլայ.**— **Դպրոցը փակուեցաւ, մենք զբօսանք պիտի ընենք.**— **Գիշերը հասաւ, անգները վառեցիք :**

ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԹԻԹԵՌՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿ

— Ըսէ՛ ինծի, թիթե՛ն սիրուն
Թէ ինչերո՞վ դուն կ'ապրիս.
Կը թռչըտիս օրերն ի բուն,
Ըսէ՛, ինչպէս չես յոգնիր:

— Իաչտերուն մէջ կանանչ, քնքուշ,
Ես միշտ կ'ապրիմ համարձակ,
Ծաղիկներուն բուրմունքն անուշ,
Իմ կերակուրս է միակ:

Բայց կանքըս իմ, ո՛հ, շատ կարճ է.
Ան մէկ օրէն երկար չէ.
Բարի՛ եղիր, մանո՛ւկ փոքրիկ,
Չես մի՛ ձեռներ. ինայէ՛:

Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 176. — Նախորդ արհանգի բոլոր բայերուն թիւն ու դէմքը որոշեցէ՛ք քերանայի.

Հրահանգ 177. — Նոյն հրահանգի բայերուն գոյական կամ դերանուն տէր բայինքը որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով.

Հրահանգ 178. — Նոյն հրահանգի ներդարձական բայերուն գոյական կամ դերանուն սեռի ինքիւնքը որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով.

Հրահանգ 179. — Նոյն հրահանգի կական բայերուն ստորագիւնքը որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով.

Հրահանգ 180. — Օրինակեցէ՛ք հետևեալները.

Ես գիր պիտի գրեմ, ես ձառն պիտի խօսիմ, ես քերք պիտի կարդամ. — Անեմ գիր պիտի գրեմ, անեմ ձառն պիտի խօսիմ, անեմ քերք պիտի կարդամ:

Դուն գիր պիտի գրես, դուն ձառն պիտի խօսիս, դուն քերք պիտի կարդաս — Դուք գիր պիտի գրեք, դուք ձառն պիտի խօսիք, դուք քերք պիտի կարդաք:

Ան գիր պիտի գրեմ, ան ձառն պիտի խօսիմ, ան քերք պիտի կարդամ — Անեմ գիր պիտի գրեմ, անեմ ձառն պիտի խօսիմ, անեմ քերք պիտի կարդամ:

Հրահանգ 181. — Վերի օրինակին պէս քերանայի խոնարհեցէ՛ք հետևեալներուն ապաւնի ժամանակը.

Ձուր խմել, դաս սորվիլ, ցորեն աղալ:

ԳՈՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

69. — Երբոր խօսքին մէջ գոյականին զիրքը կամ որևէ պարագան հակեցնել ուղենք պէտք կ'ունենանք անոր քով զնելու ուրիշ տեսակ բառ մը. օրինակ՝

Եթէ ըսնք «զիրքը զրի դարակ», որոշ իմաստ չի տար, հարկ է ըսել «զիրքը զի դարակին վրայ» կամ «դարակին մեջ» կամ «դարակին ֆով» կամ «դարակին Տակ» : Այս պարագային մէջ վրայ, մեջ, ֆով, Տակ բառերը ցոյց կուտան թէ զիրքը դարակին ո՛րտեղը դրուած է :

70. — Այն բառերը որոնք անունի կամ զերանունի մը քով կը դրուին անոր զիրքը կամ որևէ պարագան ճշգրիտ համար կը կոչուին նախադրութիւն :

71. — Նախադրութիւններէն ոմանք իրենց քովի անունէն կամ զերանունէն առաջ կը դրուին և չափերը՝ կաքը. օրինակ՝

Դեպի առն, միևնչեւ դպրոց, մեզի հետ, ծառին շուրջ եւն. :

Հարցառան. — Խօսքին մէջ գոյականին զիրքը կամ որ եւ է պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակով բացատրէ. — Ո՞ր բառերուն կ'ըսուի նախադրութիւն. — Նախադրութիւնները իրենց քովի գոյականէն առաջ կը դրուին թէ ետքը օրինակներ տուր :

Հրահանգ 182. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած շեղագիր նախադրութիւնները ո՞ր բառերուն քով դրուած են, բերանացի որոշեցէ՛ք :

Շիշին մէջ գիւնի կայ. — Մի՛ խօսիր ինծի՛ հետ. — Ծաղիկներ շուտած են առուակին ֆով — Մշակը պատկեցաւ ծառին Տակ եւ միևնչեւ շոյս լեացաւ. — Ուրտղը սլ. . . ի անստ ուղղեց ֆայերը. — Առանց փռչի վարդ չրար. — Մենք իբրև Հայ պատրաստ ենք սիրել մեր ազգը — Մեզի համար գործ մը կա՞յ հոս — Բնկերդ սիրե՛ անձիդ պէս. — Մեկ սանդուխե՛ն վար իջաւ, միւսէն վեր ելաւ :

Հրահանգ 183. — Վերի հրահանգին նախադրութեանց ընկերացոյ բառերուն անուն կամ զերանուն ըլլալը որոշեցէ՛ք թրանձտի :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂԱԲԻՐԸ

Ի՛նչ անուշ ձայներ կը հնչեն

Մեր ծաղկաշատ սարերէն .

Ոգիներն են որ կը մրմնջեն

Այդ սարերու վերեւէն :

Ազրիւրն է այն սէգ, լեռնածին,

Վրճիտ ազրիւր կենարար .

Տե՛ս ի՛նչ հեշտիւ՝ յուսաբացին

Կը գլխորի լեռն ի վար :

Արշայոյսի շողերն աղու

Կը ցոյցըլան անօր մէջ .

Եւ ալիքներն ալ իրարու

Կուտան համբոյրներ անվերջ :

Հէ՛յ ջան ազրիւր, քու հայրենի

Մարաւ արդոց զովաբեր,

Քու ակրդ թո՛ղ օրհնեալ լինի

Ու ծաղկաշատ քու ափեր :

ԱՂԱԲԻՐ

Հրահանգ 184. — Որինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստորագծելով նախադրութիւնները .

Քաղաքին սօս, անոնց՝ հանդեպ, այլիս առջեւ, պատին ետեւ, ձուկի նման, ձեզի չափ, առանց հացի, ճաշէն ետք, լեռն ի վար, դեպի դաշտ, ինծի հետ, արեւին դեմ, ծովէն անդին, բացի ինչո՞ւմ, անկէ զաս, միևնչեւ երկինք, հօրդ հարստ :

Հրահանգ 185. — Վերի նախադրութիւններուն ընկերացող բառերուն զոյական կամ դերանուն, հորովեալ կամ անհորով ըլլալը եւ զոյականներուն յօդերը որոշեցէ՛ք բերանացի .

Հրահանգ 186. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները .

Դուն գի՛ր գրե, դուն ճա՛ն խօսե, դուն քե՛ր կարդա. — Դուք գի՛ր գրեցեք, դուք ճա՛ն խօսեցեք, դուք քե՛ր կարդացեք :

Հրահանգ 187. — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն հրամայական եղանակը .

ձրագ վառել, վար ծոխի, լաք շուշ :

Դ Ա Ս . — Մ Ա Կ Բ Ա Յ

72.—Երբոր խօսքին մէջ բային գործողութեան ինչպէս, երբ, ո՞ւր, ի՞նչ չափով կատարելու պարագան հասկցնել ուզենք, հարկ կ'ըլլայ ուրիշ տեսակ բաներ գործածել. օրինակ՝

Տիգրան մեկնեցաւ.— երբ.— Տիգրան երեկ մեկնեցաւ.

Պատր փլաւ,— ինչպէս.— Պատր յանկարծ փլաւ. եւ անօթեցայ,— ինչքան.— Ես շատ անօթեցայ. Եկո՞ւր, կեցի՞ր,— ո՞ւր.— Հո՛ւ եկուր, մեկդի՛ կեցիր.

Այս խօսքերուն մէջ երեկ, յանկարծ, շատ, հոս, մեկդի բաները իրենց քովի բայերուն զանազան պարագաները ցոյց կուտան :

73.— Այն բաները որոնք բայերուն քով գրուելով կը ձշտեն գործողութեան մասնակը, եզանակը, տեղը, չափը կամ ուրիշ պարագան, մակբայ կը կոչուին :

Հարցարան. — Խօսքին մէջ բային գործողութեան պարագան ինչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակներ տուր եւ բացատրէ.— Ո՞ր տեսակ բաներուն կ'ըստի մակբայ.

Հրահանգ 188. — Հետագայ խօսքերուն մէջ շեղագիր բաներէն որոնք ածական են, որոնք մակբայ, որոշեցէք բերանացի :

Փոքրիկ Արամ ու զ պտկեցաւ, կանուխ ելաւ.— Սիրուն նուար էի կը խօսի, զաւ հ'աշխատի — Ուսուցիչ սաստիկ պատեց բժշկոս աշակերտները Բարի զոսն միտ կը գովուի, երբե՛ք չի յանդիմանուիր.— Քաջ գինուտները ուժգին կը հնչեցնէին փողերը. Մըն անպէտ յամբարս առաջացան, կասողի փարոսիկ մը փրբաւ մէկէն յորդ անձեւ մը սկսաւ խօսոյն — Մենք բոլորովին քջեցանք եւ անմիջապէս փախանք.— Հոս ու հոն դալար ծառեր կ'երեւնային հեռուանց.— Եւեղուկ Արակն երբմե կը խնայար, յանախ կուլար.— Ընդարձակ արտեր պերճօրէն կահաւորեցինք.— Բաները որո՞ւսակի արտասանեցիք :

Հրահանգ. 189. — Վերի հրահանգին բայերը որոշեցէք բերանացի :

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.—ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Ոչխարները փարախին մեջ ապահով կեցած էին:

Սովալուկ գայլ մը եկաւ և փարախին շորջ սկսաւ դառնալ, պատիլ: Անփորձ գառնուկ մը ներսէն գայլը տեսնելով՝ հարցուց անոր. « Ի՞նչ կը փնտռես այստեղ. — Թարմ խոտ, պատասխանեց գայլը, ես քիչով գոհացող եմ. — Եթէ այդպէս է, ըսաւ գառնուկը, ես ալ գամ, իրարու հետ եզրօր պէս ապրինք և միասին

ճարակիրք»: Այս բնելով գառնուկը ցատքեց փարախէն դուրս ուր գայլը գինքը գիշատեց անմիջապէս:

Խօսակցութիւն. — Ոչխարներն ո՞ր կեցած էին. — Ի՞նչ է փարախը. — Ի՞նչ ըրաւ գայլը. — Գառնուկը ի՞նչ հարցուց գայլին — Ի՞նչ պատասխանեց գայլը — Գայլը շտտակե՞ր է. — Գառնուկը ի՞նչ ըսաւ եւ ի՞նչ ըրաւ — Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ. — Ինչո՞ւ համար խաբուեցաւ գառնուկը:

Հրահանգ 190. Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ շեղագիր բառերէն յատկապէս թիւները մէկ գիծով մակրայները երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք:

Հրահանգ 191. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները.
Թե՛ որ ես գիր գրեմ, թե՛ որ ես ձառ խօսիմ, թե՛ որ ես քերք կարդամ. — Թե՛ որ մենք գիր գրենք, թե՛ որ մենք ձառ խօսինք, թե՛ որ մենք քերք կարդանք:

Թե՛ որ դուն գիր գրես, թե՛ որ դուն ձառ խօսիս, թե՛ որ դուն քերք կարդաս. — Թե՛ որ դուք գիր գրեք, թե՛ որ դուք ձառ խօսիք, թե՛ որ դուք քերք կարդաք:

Թե՛ որ ան գիր գրեմ, թե՛ որ ան ձառ խօսիմ, թե՛ որ ան քերք կարդայ. — Թե՛ որ անոնք գիր գրեն, թե՛ որ անոնք ձառ խօսին, թե՛ որ անոնք քերք կարդան:

Հրահանգ 192. — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ստորագատական ներկան.
Շեկնք շինեց, շառ ապրիլ, կարօք հոգալ:

ԴԱՍ. — ՇԱՂԿԱՊ ԵՒ ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

74. — Երկու բառեր կամ երկու խօսքեր իրարու կապելու համար կը գործածուին ուրիշ տեսակ բառեր որ կը կոչուին շաղկապ. օրինակ՝

Ոսկին եւ արծաթը մետաղ են, բայց ոսկին թանկագին է:

Այս խօսքերուն մէջ եւ, բայց շաղկապ են. եւ իրարու կապած է երկու բառեր. բայց՝ երկու խօսքեր:

75. — Կան մասնաւոր բառեր ալ որ ցաւ, վախ, ուրախութիւն, կամ որ և է յուզում յայտնելու կը ծառայեն և ձայնարկութիւն կը կոչուին. օրինակ՝

Ա՛հ, ի՛նչքան քաղցր է կեանքը, բայց, աւա՛յ շատ կարճ է:

Այս խօսքերուն մէջ ա՛հ, աւա՛յ ձայնարկութիւն են

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըլուի շաղկապ օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըլուի ձայնարկութիւն. օրինակներ տո՛ւր.

Հրահանգ 193 — Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ խօսքերուն շեղագիր շաղկապներէն որո՞նք բառեր կը միացնեն, որո՞նք խօսքեր.

Աշխատաստր տղան կը վարձատրուի, իսկ ծոյրը կը պատժուի. — Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ երեւան կուգայ. Մարմինը առողջ պահէ որ մտով ալ առողջ ըլլաս. — Պատուէ՛ հայրդ ու մայրդ, վասն զի անոնք սեզի կեանք տուին. — Դո՛հ եղիւր վիճակեղ կըլ: Կ'ուզես երջանիկ ըլլալ. — Ծառերը կը ծաղկին եւ կը կանանչանան երբոր գարունը գայ:

Հրահանգ 194. — Հետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէք վարի նախարրութիւններէն յարմարցնելով.

Զուկերը կ'ապրին ջուրին . . . մարդիկ կ'ապրին ցաւասի . . .
— Նալը կը ստրար . . . Առաւանակիս. — Ի՛նչ ասքերութիւն կայ կասուի եւ շունի . . . — Կատրը կեցար որան . . . — Յոռեկեն . . . գիշեր կուգայ. — Յողը կը փայլի մարգարիսի . . . — Պետրոս ծառէն . . . ինկար:

Միջեւ, նման, վրայ, նստ, վար, անցել, մեջ, դէպք:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԸ

Գեղամ ու Վահրամ դպրոցին մէջ կը խօսակցէին :
 — «Գիտե՞ս Վահրամ, ըսաւ Գեղամ, թէ ո՞վ գտած է
 մեր լեզուի գիրերը : — Ո՛չ, — Ես
 գիտեմ. ուսուցիչն ըսաւ թէ
 Ս. Մեսրոպ վարդապետը գը-
 տած է մեր լեզուին գիրերը :
 Եթէ գիր չունենայինք, պիտի
 չկրնայինք հայերէն գրել, կար-
 դալ : Ուսուցիչն ըսաւ նաև թէ
 աղայ մը երբ գրել կարդալ սոր-
 վի, ամէնէն առաջ պէտք է որ ճանչնայ մեր տառերուն
 հեղինակը և երախտագիտութեամբ յիշէ անոր անունը» :

Խօսակցութիւն — Ո՞վ գտաւ Հայոց գիրը. — Առանց գիրի
 ինչ վիճակ գ'ունենայինք. — Տղար ի՞նչ պարտին հայ տառերու
 հեղինակներուն հանդէպ :

Հրահանգ 195. Օրինակեցէ՛ք հետագայ խօսքերը, ստորագծերով ծայնարկութիւնները :

Ո՛հ, շատ սրտած ետ. — Ա՛խ, ցաւես մի՛ քրքրե՛ր — Օ՛ն, յառաջ
 ֆայեցիք՝ — Ափսո՛ս պատեհուքիւնը կորսնցուցիք. — Բի՛ւթ, գեշ կը հոսի.
 — Ա՛յ, սոսկաչի բաւ կ. — Հօ՛, եզե՛րս, ֆայեցիք՝ — Դե՛հ. սիրուն ծիծեռ-
 նակ, հեռացի՛ր, քոյր արագ :

Հրահանգ 196. — Լրացուցէ՛ք հետագայ խօսքերը, վարկ
 մակերայ երէն յարմարները դնելով :

Ժամանակը . . . կ'անցնի. — Փիղը . . . կ'ապրի — Սուս մի
 խօսիք . . . — Աստուած . . . ներկայ կ — Բարի անունը . . .
 կը տեսնուի. — Ընկերդ . . . սիրեմ. — Չար ընկերներե՛ք . . . կեցիք՝ — Նախ
 խորհե՛ք . . . գործե՛ք. — Անի ֆաղսֆ . . . կործանած կ. — Ամերիկացի-
 ները . . . կը ճամբորդեն. — Առիւծը . . . կը մոռցիք :
 Ամենեւի՛ն, յաճախ, յարիսեան, ապա, ամենուրեք, հեռու, սր-
 տովի՛ն, շատնց, արագօրե՛ն, անեղաբար, երկար :
 Օրինակ. — Ժամանակը արագօրե՛ն կ'անցնի :

ԳՍՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

76. — Որ և է խօսք որ ամբողջ ի հաստ մը կուտայ,
կը կոչուի նախադասութիւն. օրինակ՝

Ժամանակը դրամ է :

Մերոսպ գառու Հայոց գիրը :

Ասոնք զատ զատ երկու նախադասութիւններ են :

77. — Խօսքի մը մէջ ա՛յնչափ նախադասութիւն
կայ որչափ որ դիմաւոր բայ կայ. օրինակ՝

Շերամը թուի տերեւներով կը սնանի և կը մա-
նէ իր խոզակը որմէ մետաքս կը պատրաստուի :

Այս խօսքին մէջ երեք բայ կայ. կը սնանի, կը
մանէ, կը պատրաստուի. ուրեմն երեք նախադասութիւն
կայ. որոնք են .

Ա. Շերամը թուի տերեւներով կը սնանի .

Բ. Եւ կը մանէ իր խոզակը .

Գ. Որմէ մետաքս կը պատրաստուի :

Հարցարան. — Ի՞նչ է նախադասութիւնը, օրինակներ տուր .
— Խօսքի մը պարունակած նախադասութեանց թիւը ի՞նչպէս կ'ո-
րոշուի. — Օրինակով մը բացատրէ՛ :

Հրահանգ 197. * Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ ք վարի բա-
ռերէն յարմար շողկապներով :

Վագրը . . . արծիւը գիշահիչ կենդանիներ են. — Օճո սողուն
ե . . . սարեակը՝ բոշուկ. — Ջուրը կը սառի . . . օղը ցուրտ ըլլայ .

— Պառկեցայ . . . հիւանդ եմ. — . . . ուտումը կը սիրեմ, պատրի
սչխահիչ. — Յանցանք գործեցի . . . պիտի պատժուի . — Պեճեք որ անձ-
տեւե . . . բոյսերը անիւն — Ազակը . . . հարուստ ե, . . . չի վայելէ :

Երբոր, ուրեմն, իսկ, եւ, որպէսզի, որովհետեւ, երբ, ըստ,
քակտեւ :

Հրահանգ 198. — Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք
ճետագայ բայերով :

Ծագեցաւ, կը խաղար, պիտի հնչէ, սերմանէ :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԺՐԱՋԱՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

Մանուկ մը պատուհանին առջև կը պատրաստէր իր դասերը, մինչ փայլուն արեւը դուրսէն զինք կը հրաւիրէր ու կ'ըսէր. «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի՛ ել, սկսէ՛ խաղերդ»։ Տղան պատասխանեց արեւին. «Ո՛հ, պայծա՛ռ արեւիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, պէտք է որ առաջ դասերս պատրաստեմ»։ — Պատուհանին տակ, ծառին վրայ սիրուն թռչնիկը կ'երգէր ու միշտ այսպէս կ'ըսէր. «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի՛ ելիր, սկսէ՛ խաղերդ»։ Մանուկը թռչնիկին ալ պատասխան տուաւ. «Ո՛հ, սիրուն թռչնիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, թի՛ղ որ դասերս վերջացնեմ»։

Մանուկը կարդաց ու գրեց, բոլոր գործերը աւարտեց, զիրքերը ժողվեց, դարակին մէջ դրաւ. ապա դէպի պարտիզ վազեց ուրտիս գոտարթ և համարձակ ձայնով գոչեց. «Ո՞վ է զիս հրաւիրողդ»։ Արեւակն այն ստեն անոր համար աւելի գեղեցիկ կը փայլէր. փոքրիկ թռչունը աւելի զմայլելի կ'երգէր։

Խօսակցութիւն. Մանուկ մը ինչով կը զբաղէր. — Արեւն ի՞նչ ըսաւ իրեն. — Մանուկն ի՞նչ պատասխանեց. — Թռչնիկ, ի՞նչ ըսաւ իրեն. — Մանուկը ի՞նչ պատասխան տուաւ. — Մանուկը երբ դասերը վերջացուց, ի՞նչ ըրաւ. — Ի՞նչպիսի մանուկ մըն էր այս. — Ո՞րն աւելի նախապատիւ է, դասը թէ խաղը։

Հրահանգ 193. — Օրինանեցէ՛ք վերի ընթերցումը, զիմաւոր քայտն ստորագծելով եւ նախադասութիւններն իրարմէ՛ զատելով ուղղահայեաց զիծերով։

Հրահանգ 200. Մէջով կ'նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հետագայ գոյականներով։

Գործաւոր, աղանակ, կարիճ, շուշան, կտփ։
Օրինակ. — Գործաւորը կ'աշխատի օրն ի րուն։

ԳԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԷՍԿԱՆ
ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍԵՐԸ

78. — Նախադասութիւն մը առնուազն պէտք է որ
պարունակէ երկու էական բառեր. *skr* բայի և բայ :
Առանց ասոնց խօսք չի կազմուիր :

79. — Նախադասութեան մէջ գտնուած միւս բա-
ռերը տէր բային կամ բային իմաստը լրացնելու կը
ծառայեն և կը կոչուին անոնց յրացուցիչները . օրինակ՝
Վարդապետը եկաւ :

Ծերունի վարդապետը երէկ եկաւ :

Վանքին ձերունի վարդապետը երէկ դիւղէն եկաւ :

Այս երեք նախադասութեանց շտաղինը կը պա-
րունակէ նախադասութեան մը միայն էական մասերը .
skr բայի և բայ . նոյն նախադասութիւնը երկրորդին և
երրորդին մէջ ընդլայնուած է լրացուցիչ բառերով .
այսպէս՝

Վանքին , ձերունի բառերը լրացուցիչն են վարդա-
պետը ենթակային :

Երկի , զիւղէն բառերը լրացուցիչն են եկաւ բային :

80. — Տէր բային երրորդ անձնական դերանուն է ,
չատ անգամ յայտնի չի դուրսը . օրինակ՝

Երգեցէ՛ք , փոխանակ ըսելու՝ դուք երգեցէ՛ք :

Հաց կերայ , փոխանակ ըսելու՝ ևս հաց կերայ :

Այս նախադասութեանց մէջ դուք , ևս դերանուն
տէր բայինները գորութեամբ կ'իմացուին :

Հարցարան. — Նախադասութիւն մը առ նուազն բանի՞ բառ
պարունակելի է — Նախադասութեան միւս բառերը ի՞նչ պաշ-
տօն ունին , ի՞նչ կը կոչուին . — Օրինակներ տուր ևս բացատրէ .
— Ո՞ր տեսակ տէր բայինները կրնան յայտնի չլրուիլ . օրինակներով
բացատրէ :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԶԱՄ ԳԻՏԵՐ ԻՆՉՈՒ

Զեմ գիտեր ինչո՞ւ ձմեռուան օրը
 Կը յիշեմ ես միշտ իմ խեղճ եղբայրը,
 Կը խորհիմ, արդեօք չունի՞ ան կարիք,
 Հաց, միս եղ ու փայտ, ունի՞ ան մուշտակ,
 Ա՛ն՞՞ւր է տունը, տանիքը չէ՞ ծակ... :
 Ու այսպէս ես միշտ ձմեռուան օրը
 Մի՞տքս կը բերեմ իմ խեղճ եղբայրը:

ԳԱՄԱՌ. ԳԱԹԻՊՍ.

Հրահանգ 201. — Հետագայ խօսքերուն պարունակած բաներուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանացի:

Վարդն ու շուշանը ֆայցրարոյ ծաղիկներ են — Պրուսայի մէջ ջերմուկներ կան — Դո՛ւն ֆեզի օգնէ. ուրիշին մի՛ վստահիր: — Վա՛յ, գրուխս կը ցաւի. — Զմեռն անցաւ քայց ցուրտ է սակաւին. — Ես վաղը Իսդասիա պիտի երթամ ֆակզի գործ ունիմ հոն. — Վահրամ ուշ եկաւ դպրոց եւ սկօրեկը զանի լակիթանեց — Ո՛հ, շատ կը ցաւիս այդ արկածին վրայ — Այս աղջիկը չարամի՛ է վարժուհին հասեց զինք երկրորդ դասարանէն. — Արեւիս իր կատիկն հետ կը խաղար. կատուն լանկարծ ձանկուեց անոր ձեռքը, — Այն շրան քակ եփեց զհողեր հաստատած են — Արիստար կոռեցան հարեմիֆին համար:

Հրահանգ 202. — Որոշեցէ՛ք բերանացի հետագայ նախադասութեանց էական մասերը (տէր բայի եւ բայ):

Ճնճեռ եկաւ. — Կտապալը շարունակ կը մտրակէ ձին. — Ծոռ Շրուանդ շատ կը ֆուսայ. — Պարեգին ծառը պիտի չորնայ. — Մեկ զիւր կը բնակիմք. — Ծովը շատ խորունկ է — Դուն միշտ կը խնդաս. — Լեռները բարձր են — Անքի ձուկեր կան ծովերուն մէջ:

Հրահանգ 203. — Վերի նախադասութեանց մէջ լրացուցիչ պաշտօն ունեցող բաները որոշելով ստորագծեցէ՛ք:

Հրահանգ 204. — Հետագայ նախադասութեանց մէջ զօրութեամբ իմացուած դերատուն տէր բայիները գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Շատ դրամ ունիմ. — Դայ արվեստը. Կարճով մեկնեցաւ. — Ուրախ ըլլաւք. — Յոգներ եք. — Ինծի եկիք:

ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻՇ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

81. — Լեզուին մէջ կան բառեր որ միեւնոյն կամ իրարու նման նշանակութիւններ կուտան. օրինակ՝
Ազահ, ժլատ, կծծի են.:

Այս տեսակ բառերը հոմանիշ կը կոչուին:

82. — Բառեր ալ կան որ իրարու հակառակ նշանակութիւն կուտան. օրինակ՝

Ցուրտ, հակառակն է սաք.

Լոյս, » » մութ.

Այս տեսակ բառերն ալ կը կոչուին հականիշ:

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն հոմանիշ կ'ըսուի. օրինակներ տուր. — Ո՞ր տեսակ բառերուն հականիշ կ'ըսուի. օրինակներ տուր.

Հրահանգ 205 — Հետագայ նախադասութեանց բայերուն մէյմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէր:

Ծառը ծաղկեցաւ. — Չմտն անցաւ. — Ճարքան ծուռ եր. — Ծառան կը վարձատրուի. — Երգիչները երգեցին:

Օրինակ. — Նուշին ծառը ծաղկեցաւ:

Հրահանգ 206 — Հետեւեալ նախադասութեանց բայերուն մէյմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէր:

Մշակը կ'աշխատի. — Աշխատութիւնը կը յաղթէ. — Չարը կը պատժուի. — Մեկն սեսակ գինի:

Օրինակ. — Մշակը կ'աշխատի դաշին մէջ:

Հրահանգ 207 — Լուծեցէ՛ք հետագայ պարզ նախադասութիւնները, որոշելով բառերուն տեսակները եւ պաշտօնները:

Բունը կազդուրից է. — Կրակը կը հալեցնէ մեծադները. — Աշտարակը բարձր եր. — Գալը պատճառեց գառնուկը. — Նարը մեխեաններ ունի. — Ամառը սաք եղաւ. — Շոգին ոյժ կ'արտադրէ. — Թռչունը փախաւ — Եւղձը ծաղիկ պիտի բանայ. — Չիւները հալեցան:

ԱՆՔԵՐՑՈՒՄ . — ՊԶՐՈՏ ԱՐՏԵՄԻԱԸ

Արտեմիս ծաղկասի հրապուրիչ աղջիկ մըն է, թարմ
և կարմրորակ դէմքով : Եւ իր սնդուսէ մինինիկ կիսա-
կօշիկներով փողօցին մէջ կը
քայլէ, իր վարդագոյն պարե-
գօտը հագած և թաւշեայ գըլ-
խարկը դրած, կարծես փոքրիկ
թագուհի մըն է : Բայց Արտե-
միս գեղ թերուրթիւն մը ունի,
պչրոտ է : Իր ձեւերը փոխա-
նակ ըլլալու պարզ և բնական,
ծաղրելի և արուեստակեալ են : Ան նոյն իսկ չի հաճիր
խաղալ այն ընկերներուն հետ որ իրեն չափ շուր հագ-
ուած չեն : Անոր համար անկեղծ բարեկամ չունի բնաւ :
Իր ընկերները ետեւէն կը ծաղրեն զինք :

Խօսակցութիւն. — Արտեմիս ինչպիսի աղջիկ մըն է — Ինչ-
պէս չը հագուի. — Փողօցին մէջ քալելու ատեն ինչի՞ կը նմանի. —
Ի՞նչ է Արտեմիսի. թերութիւնը. — Ի՞նչ ըսել է պչրոտ. — Իր ձե-
ւերն ի՞նչպէս են. — Ի՞նչ ըսել է արուեստակեալ. — Արտեմիս բա-
րեկամ ունի՞. — Ինչո՞ւ համար կը ծաղրեն զինք. — Իրաւունք ու-
նի՞ն ծաղրելու :

Հրահանգ 208. — Օրինակեցէք վերի հատուածը շեղա-
գիր բառերուն տեղ հոմանիշներ գործածելով :

Հրահանգ 209. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղազրեցէ՛ք
մասեր վերի հատուածէն :

Հրահանգ 210. — Հետագայ բառերուն մէջ իրարու հոմա-
նիշները գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք :

Իրճիթ, մեզ, անու, գառազան, սրտով, այգ, ճիւղ, քաղցր,
մառախուղ, ցուպ, խուր, արշաղոյս :

Հրահանգ 211. — Հետեւեալ բառերուն հակամիշներ գտնե-
լով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք :

Բարձր, գիշեր, խիս, յիմար, ելլել, ներս, ուրախ, նեղ :

ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

83. — Ինչպէս որ ծառի մը արմատէն կամ բունէն կը ծնի բազմաթիւ ճիւղեր, այնպէս ալ բառի մը վրայ մէկ կամ աւելի վա՛ կեր աւելնալով՝ առաջ կուգան ուրիշ նոր բառեր. օրինակ՝

Մայր բառէն առաջ եկած են անմայր, մայրենի, մայրական, մայրուորացի ևն:

84. — Այն վանկը կամ վանկերը որ այսպէս բառի մը սկիզբը կամ վերջը կը կցուին ուրիշ նոր բառեր շինելու համար, կը կոչուին մասնիկ:

Վերի օրինակներուն մէջ մայր բառին սկիզբն աւելցած ան, վերջը աւելցած ենի, ական, ուրիւն՝ մասնիկ են:

85. — Այն բառերը որ այսպիսի մասնիկներով կազմուած են, կը կոչուին ւծանցեալ բառեր:

86. — Այն բառերը որ մասնիկ չունին, կը կոչուին պարզ կամ արևս բառեր. օրինակ՝

Գոյն, ձեռ, վարդ, սղ, պարզ բառեր են:

Դժգոյն, մեծաւոր, Վարդուհի, աղի, ածանցեալ բառեր են:

Հարցարան — Բառէ մը ի՞նչպէս առաջ կուգան ուրիշ բառեր. — Օրինակներ տուր. բառի մը վրայ աւելցած վանկերը ի՞նչ կը կոչուին — Մասնիկով կազմուած բառերն ի՞նչ կը կոչուին. — Մասնիկ չունեցող բառերն ի՞նչ կը կոչուին. օրինակներ տուր.

Հրահանգ 212 — Հետադայ բառերէն պարզերն ու ւծանցեալները որոշելով զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք:

Բար, քարոս, փոքր փոքրիկ, փոքրաւոր, գործաւոր, գործարան, անգործ, հայ, հայերէն, հայուքիւն, քախս քախսաւոր, դժքախս, գեռ, գեռակ, քազ, քազուհի, գոզնոց:

Հրահանգ 213 — Վերի հրահանգին ւծանցեալ բառերուն մասնիկները որոշեցէ՛ք թերանայի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա.Ա.Ր.Գ.Ը

Կարմիր, ճերմակ, դեղին վարդ,
 Պատուհանիս սիրուն զարդ,
 Ինչ ազուոր գոյն, բոյր ունիս,
 Որ ամէնէն կը սիրուիս:
 Ես ալ արգեօք չեմ կրնար
 Սիրուիլ ընդմիջա, անդադար:

Պզտիկ տըղաք, լա՛ւ գիտնանք,
 Երբ ազնիւ բոյր ունենանք,
 Տեսք մը մաքուր ու անմեղ,
 Կը սիրեն մեզ ամէն տեղ:

ԾԱՂԻԿ

Հրահանգ 214. — Ուսուցչին թելագրութեամբ ուղղագրեցէք վերի ոտանաւորը:

Հրահանգ 215. — Հետեւեալ բառերուն մէյմէկ հոմանիշ գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէք:

Լեղի, ճամբայ, փափախ, զեփիւռ, փայ, ոյժ, ծուխ, գոյորշի, խենդ, մարգ, վիզ:

Հրահանգ 216. — Հետագայ բառերէն իրար ու հականիշները որոշելով՝ դէմ դիմաց գրեցէք:

Հարուս, արեւելք, քարժ, սկար, ջակ, սակիչ, լեռ, կարծր, մահ, արդար, բարեկամ, զօրաւոր, արեւմտեց, աղիս, ձոր, մեղաւոր, օրեկ, վրայ, փափուկ, բերել, ծնունդ, բշկամի:

Հրահանգ 217. — Գրեցէք թէ ի՞նչ կը կոչուի՝

Այն որ ոչխար կ'արածե, այն բոյսը որ հաց շինելու կը ծառայե, այն մեծադը որ ամեկեկ բանկագիւնն է, այն հեղուկը որով մարդիկ կը գիւղովնաւ, այն կենդանիին որ մուկ կ'որսայ, այն գործիքը որով երկաթ կը ծեծեն:

Հրահանգ 118. — Ըսէք թէ ձեր այս գրած բառերը պա՞րզ են թէ անանցեալ:

Ի Ա Ս . — Բ Ա Ր Դ Բ Ա Ռ Ե Ր

87. — Շատ անգամ երկու պարզ բառեր իրարու կցուելով ալ կը կազմեն նոր բառեր . օրինակ՝

Մեծատուն , ծակաչք , թուլբերան ևն . որ կազմուած են մեծ և տուն , ծակ և աչք , քուչ և բերան , բառերէն :

88. — Այն բառերը որ այս երկու կամ աւելի բառերով կազմուած են . կը կոչուին բարդ բառ :

89. — Բարդ բառերու մէջ յաճախ երկու բառ իրարու միացած կ'ըլլայ ա , ե ձայնաւորներով որ կը կոչուին յօղակապ . օրինակ՝

Գանձապետ , սեղանատուն . ծագկեփունջ , ևն :

Այս բառերուն մէջ ա , ե յօղակապ են :

Հարցարան . — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի բարդ . — Օրինակներ տուր . — Ի՞նչ է յօղակապը . օրինակներու վրայ ցոյց տուր յօղակապը :

Հրահանգ 219 . — Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի

Այն որ սոսկ կ'ընկ , այն որ պարեկ կը մշակե , այն որ ուրիշի մը ֆով կ'սպասաւորե , այն տեղն ուր հիւանդներ կը դարմանուին , այն տեղն ուր շատ ծառեր կան , այն տեղն ուր կերակուր կ'ուտեն , այն ծառը որ սանձ կուտայ , այն որ գիւղը կը բնակի , այն աղջիկը որ հարս պիտի ըլլայ , այն գործիքն ունի կը ֆամեն , այն որ գործ չունի , այն որ քախս չունի :

Հրահանգ 220 . — Ըսէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ բառեր են թէ ամանցեալ :

Հրահանգ 221 . — Որոշեցէ՛ք թէ հետագայ բառերէն որո՞նք պարզ են , որո՞նք ամանցեալ , որո՞նք բարդ :

Անշնորհ , սար , հոտրուկ , ձորակ , աղբակ , մասադասունկ , գահարազանտ , սարսափելի , շախմատ , պարեկ , հոգի , երգիչ , բուփ , առաջուկ , մարգարէսիկ , դարձուկ , ուժեղ , արի , արխախրս , դրամասուն , շաւ , ֆաշիսական , ազգային , Հայաստան , ծով , ծովածոց , հարսնետուն :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵՏԻՍՈՍԻԿ

— «Ես չեմ վախնար գայլէն», կ'ըսէր Պօղոսիկ,
 Եւ ձեւերով ըսպառնական, մեծխօսիկ,
 «Թո՛ղ գայ մէյ մը, կը պօռար ան, որ խեղդեմ
 Ու փրօեմ զինք գեանի վրրայ, յարդոց դէմ.
 Ես կարիճ եմ, ես ուժեղ եմ, ես շատ քաջ...»
 Յանկարծ ծակէն մուկ մը գալով զէպ առաջ
 Խօսքը կրտրեց մեր քաջին որ ահաբեկ՝
 Աղաղակներ արձակելով խոյս արւաւ :
 Քաջութիւնը խօսքերու մէջ չէ՛ երբեք.
 Գործքով է որ կը հասկցուի մեր արժէք :
 Թրգմ. Յ. Գ.

ՅԲ. ՊԱՌԱՅԻ

Խօսակցութիւն. + Պօղոսիկ ինչպիսի տղայ մըն էր. — Ինչ
 ըսել է մեծխօսիկ. — Պօղոսիկ ինչ ըսելով կը պարծենար. — Յան-
 կարծ ինչ պատահեցաւ. — Պօղոսիկ ինչ ըրաւ. — Ուրեմն Պօ-
 ղոսիկ իսկապէս քաջ էր թէ վախկոտ. — Քաջութիւնը խօսքով
 պէտք է ըլլայ թէ գործքով. կը ճանչնա՞ր իսկապէս քաջ մարդեր:

- Հրահանգ 222.** — Գրեցէ՛ք թէ ինչ կը կոչուի
 Այն որ նպար կը ծախէ, այն որ դեղ կը պատրաստէ, այն որ
 պանդոկ կը բանեցնէ, այն սեղը ուր գինի կը խմեն, այն որ մեկուն
 դասը կը պաշտպանէ, այն դարանը ուր գիրքեր կը դնեն :
- Հրահանգ 223.** — Ըսէ՛ք թէ մեր այս զրած բառերը պարզ,
 ածանցեալ թէ բարդ բառեր են.
- Հրահանգ 224.** — Յո՛յց տուէք հետագայ բարդ բառերուն
 պարունակած յօդակապերը եթէ ունին
 Կարծատուն, հանդիսավայր, մանկապարտեզ, պոչեքնակ, ա-
 նուշապուր, պարագրուի. շնչերակ, մանրավեպ, հիւսիսայգ :
- Հրահանգ 225.** — Լուծեցէ՛ք հետագայ պարզ նախադասու-
 թիւնները՝ որոշելով բառերուն տեսակներն ու պաշտօնները:
 Երկինքը կապոյտ է — Մեղուն խայրեց Գրիգորը. — Սորվե
 դասդ. — Օդը սափաւ. — Ես յղկեցայ. — Ուրախ ըլլանք :

ԱՌՈԳԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Շեշտ (') Պարոյկ (°) Երկար (')

Կ Է Տ Ե Ր

Ստորակէտ (.)

Բու թ (')

Միջակէտ (.)

Վերջակէտ (:)

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ենթամնաց (-)

Ապաթարց (')

Գծիկ (—)

Փակագիծ ()

Չակերտ (« »)

Բազմակէտ (. . . .)

ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՁԵԻ

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղ. եւ Հայց.	Վարդ	Վարդեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Վարդի	Վարդերու
Բացառ.	Վարդէ	Վարդերէ
Գործիակ.	Վարդով	Վարդերով

ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՁԵԻԵՐ

Ա. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Հայ	Հայեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Հայու	Հայերու
Բացառ.	Հայէ	Հայերէ
Գործիակ.	Հայով	Հայերով

Բ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Գիտութիւն	Գիտութիւններ
Սեռ. եւ Տրակ.	Գիտութեան	Գիտութիւններու
Բացառ.	Գիտութենէ	Գիտութիւններէ
Գործիակ.	Գիտութիւնով կամ գիտութեամբ	Գիտութիւններով

Գ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Օր	Օրեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Օրուան	Օրերու
Բացառ.	Օրէ, օրուքնէ	Օրերէ
Գործիակ.	Օրով	Օրերով

Ա. ԼՄՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

	Եզակի	Յագնակի
Ա.	Դեմք. Ես կը գրեմ	Մենք կը գրենք
Բ.	» Դուն կը գրես	Դուք կը գրէք
Գ.	» Ան կը գրէ	Անոնք կը գրեն

Անցեալ անկասար

Ա.	Դեմք. Ես կը գրէի	Մենք կը գրէինք
Բ.	» Դուն կը գրէիր	Դուք կը գրէիք
Գ.	» Ան կը գրէր	Անոնք կը գրէին

Անցեալ կասարեալ

Ա.	Դեմք. Ես գրեցի	Մենք գրեցինք
Բ.	» Դուն գրեցիր	Դուք գրեցիք
Գ.	» Ան գրեց	Անոնք գրեցին

Բացարձակ ապառնի

Ա.	Դեմք. Ես պիտի գրեմ	Մենք պիտի գրենք
Բ.	» Դուն պիտի գրես	Դուք պիտի գրէք
Գ.	» Ան պիտի գրէ	Անոնք պիտի գրեն

Անկասար ապառնի

Ա.	Դեմք. Ես պիտի գրէի	Մենք պիտի գրէինք
Բ.	» Դուն պիտի գրէիր	Դուք պիտի գրէիք
Գ.	» Ան պիտի գրէր	Անոնք պիտի գրէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սգակի

Յոզնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն գրէ

Դո՛ւք գրեցէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես գրեմ

Մենք գրենք

Բ. » Դուն գրես

Դուք գրէք

Գ. » Ան գրէ

Անոնք գրեն

Անկատար

Ա. Դեմք Ես գրէի

Մենք գրէինք

Բ. » Դուն գրէիր

Դուք գրէիք

Գ. » Ան գրէր

Անոնք գրէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրեմ

Մենք թո՛ղ գրենք

Բ. » Դուն թո՛ղ գրես

Դուք թո՛ղ գրէք

Գ. » Ան թո՛ղ գրէ

Անոնք թո՛ղ գրեն

Անկատար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրէի

Մենք թո՛ղ գրէինք

Բ. » Դուն թո՛ղ գրէիր

Դուք թո՛ղ գրէիք

Գ. » Ան թո՛ղ գրէր

Անոնք թո՛ղ գրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյք

Գրել

Ներկայ ընդունելութիւն

Անցեալ ընդունելութիւն

Գրող

Գրած, գրեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Գրելիք, գրելու

Բ. ԼՄՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԻԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոզնակի

Ա. Դեմք Ես կը խօսիմ	Մենք կը խօսինք
Բ. » Դուն կը խօսիս	Դուք կը խօսիք
Գ. » Ան կը խօսի	Անոնք կը խօսին

Անցեալ անկատար

Ա. Դեմք Ես կը խօսէի	Մենք կը խօսէինք
Բ. » Դուն կը խօսէիր	Դուք կը խօսէիք
Գ. » Ան կը խօսէր	Անոնք կը խօսէին

Անցեալ կատարեալ

Ա. Դեմք Ես խօսեցայ	Մենք խօսեցանք
Բ. » Դուն խօսեցար	Դուք խօսեցաք
Գ. » Ան խօսեցաւ	Անոնք խօսեցան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսիմ	Մենք պիտի խօսինք
Բ. » Դուն պիտի խօսիս	Դուք պիտի խօսիք
Գ. » Ան պիտի խօսի	Անոնք պիտի խօսին

Անկատար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսէի	Մենք պիտի խօսէինք
Բ. » Դուն պիտի խօսէիր	Դուք պիտի խօսէիք
Գ. » Ան պիտի խօսէր	Անոնք պիտի խօսէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոզնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն խօսէ

Դո՛ւք խօսեցէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես խօսիմ

Մենք խօսինք

Բ. » Դուն խօսիս

Դուք խօսիք

Գ. » Ան խօսի

Անոնք խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես խօսէի

Մենք խօսէինք

Բ. » Դուն խօսէիր

Դուք խօսէիք

Գ. » Ան խօսէր

Անոնք խօսէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսիմ

Մենք թո՛ղ խօսինք

Բ. » Դուն թո՛ղ խօսիս

Դուք թո՛ղ խօսիք

Գ. » Ան թո՛ղ խօսի

Անոնք թո՛ղ խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսէի

Մենք թո՛ղ խօսէինք

Բ. » Դուն թո՛ղ խօսէիր

Դուք թո՛ղ խօսէիք

Գ. » Ան թո՛ղ խօսէր

Անոնք թո՛ղ խօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյք

Խօսիլ

Ներկայ ընդունելութիւն

Անցեալ ընդունելութիւն

Խօսող

Խօսած, խօսեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Խօսելիք, խօսելու

Գ. ԼՄՈՐԳՈՐԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոզնակի

Ա. Դեմք Ես կը կորդամ	Մենք կը կարդանք
Բ. » Դուն կը կարդաս	Դուք կը կարդաք
Գ. » Ան կը կարդայ	Անոնք կը կարդան

Անցեալ անկախար

Ա. Դեմք Ես կը կարդայի	Մենք կը կարդայինք
Բ. » Դուն կը կարդայիր	Դուք կը կարդայիք
Գ. » Ան կը կարդար	Անոնք կը կարդային

Անցեալ կախարեալ

Ա. Դեմք Ես կարդացի	Մենք կարդացինք
Բ. » Դուն կարդացիր	Դուք կարդացիք
Գ. » Ան կարդաց	Անոնք կարդացին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարդամ	Մենք պիտի կարդանք
Բ. » Դուն պիտի կարդաս	Դուք պիտի կարդաք
Գ. » Ան պիտի կարդայ	Անոնք պիտի կարդան

Անկախար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարդայի	Մենք պիտի կարդայինք
Բ. » Դուն պիտի կարդայիր	Դուք պիտի կարդայիք
Գ. » Ան պիտի կարդար	Անոնք պիտի կարդային

ՀՐԱՄԱՅՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոզնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն կարգա

Դո՛ւք կարգացէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես կարգամ

Մենք կարդանք

Բ. » Դուն կարգաս

Դուք կարդաք

Գ. » Ան կարգայ

Անոնք կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք Ես կարգայի

Մենք կարգայինք

Բ. » Դուն կարգայիր

Դուք կարգայիք

Գ. » Ան կարգար

Անոնք կարգային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ կարգամ

Մենք թո՛ղ կարդանք

Բ. » Դուն թո՛ղ կարգաս

Դուք թո՛ղ կարդաք

Գ. » Ան թո՛ղ կարգայ

Անոնք թո՛ղ կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ կարգայի

Մենք թո՛ղ կարգայինք

Բ. » Դուն թո՛ղ կարգայիր

Դուք թո՛ղ կարգայիք

Գ. » Ան թո՛ղ կարգար

Անոնք թո՛ղ կարգային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյթ

Կարգալ

Ներկայ ընդունելութիւն

Անցեալ ընդունելութիւն

Կարգացող

Կարգացած, կարգացեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Կարգայիք, կարգալու

ՅԱՆԿ ԴԱՍԵՐՈՒ

	Էջ
Լեզուին տարրերը	6
Ձայնաւոր և բաղաձայն տառեր	8
Խօսք և իր կազմութիւնը	10
Խօսքին ուղղագրութիւնը	12
Անուն կամ գոյական և ածական	14
Յատուկ և հասարակ անուն	18
Գոյականին յօդը	20
Գոյականին թիւը	22
Գոյականին հոլովը	24
Հոլովման սովորական ձեւը	26
Դերանուն	30
Անձնական դերանուն	32
Դերանուններու հոլովումը	34
Որական և ածական	36
Թուական և ածական	38
Ցուցական և ածական	40
Անորոշ և ածական	42
Բայ	46
Տէր բայի կամ ենթակայ	48
Բային թիւը	50
Բային դէմքը	52
Բային ժամանակը	54
Բային խոնարհումը	56
ԵՄ բային խոնարհումը	58
Էական բայ և ստորոգելի	60
Ներգործական բայ և սեռի խնդիր	62

Նախադրութիւն	66
Մակբայ	68
Շաղկապ և ձայնարկութիւն	70
Նախադասութիւն	72
Նախադասութեան էական և լրացուցիչ մասերը	74
Հոմանիչ և հականիչ բառեր	76
Պարզ և ածանցեալ բառեր	78
Բարդ բառեր	80
Առողանական նշաններ և կէտեր	82
Հորիզումներու պատկեր	83
Ա. լծորդութիւն. — ԳՐԵԼ բային խոնարհումը	84
Բ. » — ԽՕՍԻԼ » »	86
Գ. » — ԿԱՐԴԱԼ » »	88

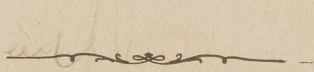

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

		Էջ
Բարի աշակերտը	(պատկերազարդ)	7
Ազնիւ ընկերը	(»)	9
Աշխատութիւնը	(»)	13
Մեր դասասրահը	(»)	15
Ձին և էշը		17
Իմ ընտանիքս	(»)	19
Իմ փարսիս	(»)	23
Հասկաքաղ աղջիկը	(»)	27
Մատերը		29
Բարի զաւակ մը	(»)	31
Պատոյտ մը	(»)	37
Մեր դպրոցը		39
Անձրեւոտ օր մը	(»)	43
Մուկն ու ձին	(»)	45
Պարտիզպանը	(»)	47
Զապէլն ու Ֆիտէլը	(»)	51
Երկու մեղունները	(»)	55
Ազոանն ու աղուէտը	(»)	61
Խելօք Դաւիթ		64
Գայլն ու զառնուկը	(»)	69
Հայոց գիրը	(»)	71
Փրաջան մանուկը		73
Պշրոտ Արաբիսը	(»)	77

ՅԱՆԿ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Թէեւ պզտիկ եմ	52
Սիրածներս	11
Փոքրիկ ապուշը (պատկերազարդ)	16
Փոքրիկ քոյրերը (»)	21
Երբոր մանկիկ ենք	25
Վարդաբոյր ծղօտը	28
Աղջիկն ու թռչնիկը (պատկերազարդ)	33
Նարինջը (»)	35
Ծաղիկներուն քունը	41
Մարտ	44
Բարձիկը	49
Նաւը (պատկերազարդ)	53
Ծիծեռնակին	57
Մանուկն ու թիթեռը (պատկերազարդ)	63
Հայրենի աղբիւրը	65
Չեմ գիտեր ինչու	67
Վարդը	75
Մեծխօսիկը	79
	81

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. ՊԱՆԵՆՅ ԳՐԱՏԱՆ

	Դր.
Յ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ	
Ծիածան, Ա. գիրք	25
— Բ. գիրք	25
— Գ. գիրք	30
Նոր Քերականք. արդի հայ. լեզ. պտկզ. տարրի.	20
— — — — — Միջին	50
— — — — — Բարձրգ.	100
Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ	
Քաննարան Տարրական պատկզ.	25
— Միջին —	40
— Բարձրագոյն —	100
Գ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ	
Տարր. Թուարանութիւն, Ա. Բ. տարի, Ը. տպգր.	35.—
Միջին Ընթացք Թուարանութեան, Գ. Գ. տարի, Է. տպագր.	65.—
Բարձրագոյն Ընթացք, Ե. Զ. Տարի, Գ. տպագր.	...
Հ. ԽԱՆՃԵԱՆ	
Աշխարհագրութիւն Տարր. պտկրզ. Գ. տպագր.	50
— — — — — Միջին — Գ. »	80
Կ. Յ. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ	
Նոր դասագիրք Հայոց Պատմ. պտկզ. Տարրական	25
— — — — — Միջին	40
— — — — — Լակական	80